

L/Res.

JAARGANG 142
MEI 1973

5

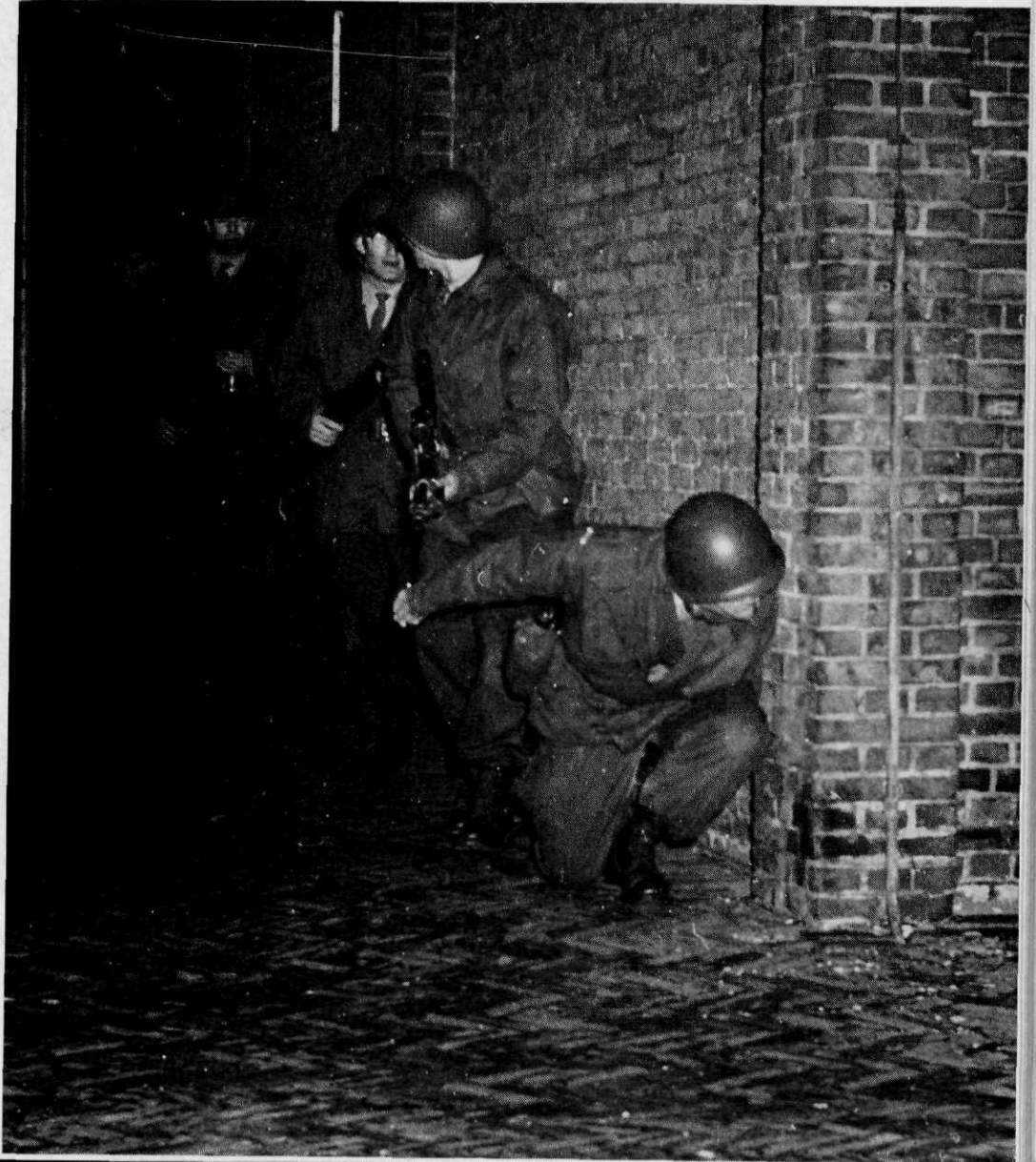
II

KON. MIL. ACADEMIE
BIBLIOTHEEK
Kasteelplein 10
BREDA

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

**Nationale Reserve,
veiligheid
voor het
thuisfront**

(zie het artikel
op blz. 197)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis
Brigade-Generaal der Infanterie

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

M. W. A. Weers
Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

REDACTEUREN:

H. A. Baaij
Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

G. A. Numan
Kolonel der Fuseliers

F. Schouten
Kolonel der Infanterie

ir. T. A. van Zanten
Generaal-Majoor van de Technische Staf

CORRESPONDENTIE:

Adm. Militaire Spectator
p/a Bureau Voorlichting MvD,
Spui 32, Den Haag.
Tel.: (070) 72 14 64

ABONNEMENTEN:

f 25,— per jaar
buitenland f 30,— per jaar
losse nummers f 2,50

ADVERTENTIES

Kagerdreef 116, Sassenheim
Tel.: (02522) 1 29 31

Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

inhoud

- 194 Officiële mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht
-
- 195 Zilveren vrijwilligers
-
- 197 De Nationale Reserve, door A. Kok, Reserve Kapitein voor Speciale Diensten der Infanterie
-
- 203 Overleg en overlegstructuren in de Koninklijke Landmacht, door J. Smit en J. A. W. M. Cornelissen, Majoors der Artillerie, resp. der Infanterie (III, vervolg van blz. 184)
-
- 214 Hovering into action — Military and other applications of the hovercraft, by Norman L. Dodd, Colonel UK Army, retired
-
- 218 Verkenning in de Cavalerie, door A. C. Floor, Luitenant-Kolonel der Cavalerie (II, slot van blz. 117)
-
- 228 Aanpassing van de Koninklijke Landmacht aan de moderne gevechtsvoering — 4. Het informatieverzorgende systeem, door J. Boers en A. C. de Jonge, resp. Kolonel van de Intendance en Luitenant-Kolonel der Infanterie
-
- 236 Uit de vakpers
-

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

LaO 73002(51.2/77h)/LuO 73501(51.2/58h). Achtste wijziging districtsbeschikking 1965.

LaO 73003(51.12/15i). Wijziging uitvoeringsbepalingen van het Voorschrift dienstverbintenissen beroepspersoneel.

LaO 73004(23.1/70)/LuO 73503(23.1/72). Commissie coördinatie preserveerings- en verpakkingaangelegenheden krijgsmacht.

LuO 62513(78/81). Voorschrift opleiding tot beroepsonderofficier aan de Koninklijke kaderschool luchtmacht (herdruk).

LuO 68543(78/81a). Ontheffing en ontslag leerlingen KKSL (herdruk).

LaO 69020(04.8/14)/LuO 69519(04.8/14). Regeling betreffende de administratie van de welzijnszorgelden bij de onderdelen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht (herdruk).

LaO 73006(81/15u)/LuO 73505(81/15t). Voorschrift reizen en oefeningen buitenland (ROB).

Lamed 003-73(23.29/8r). Benoeming tot beroepsofficier.

Lamed 004-73(51.12/54). Verbintenissen bij het reservepersoneel der Koninklijke Landmacht.

Lumed 503-73(23.1/73). Instelling werkgroep plaatsingsbeleid Koninklijke Luchtmacht.

Lamed 005-73(55.3/152)/Lumed 504-73(55.3/150). 25e Tweedaagse militaire prestatietoetocht.

Lamed 007-73(51.15/96). Bewegingsvrijheid met Goede Vrijdag, Pasen, Pinksteren, Kerstmis en de jaarwisseling voor militairen, behorende tot de Koninklijke Landmacht, die in Nederland hun dienst verrichten.

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke Landmacht

VS 7-600, 5e druk. Het Infanterie Schietkamp en de legerplaats Harskamp. Deze 5e druk was noodzakelijk wegens de wijzigingen en de veranderde bevelsverhoudingen en de daaruit voortvloeiende taakomschrijving alsmede wegens wijzigingen in de instructie. Voorts zijn in deze druk verbeteringen in de tekst en schetsen aangebracht.

1e opgave van wijzigingen op VS 2-1001/1.

2e opgave van wijzigingen op VS 2-1001/3.

3e opgave van wijzigingen op VS 2-1001/7.

5e en 6e opgave van wijzigingen op VS 2-1001/14 KMA.

Deze wijzigingen op het VS 2-1001 omvatten veranderingen in de basissettellen munitie voor respectievelijk

TSOca, KMA en opleidingseenheden VbdD.

3e opgave van wijzigingen op VS 2-1014/1 (Overzicht oefen- en schietterreinen).

2e opgave van wijzigingen op VS 2-1014/2 (Kaartbladen oefen- en schietterreinen).

Deze wijzigingen betreffen veranderingen in de oppervlakte van de oefenterreinen en schietbanen in Nederland en omvatten tevens de gegevens over modificatie, ontheffing en verandering van de bestaande schietbanen, alsmede gegevens over de nieuwe schietbanen.

VS 2-1255, 3e druk. Regeling tot het inrichten van examens voor beroepspersoneel beneden de rang van tweede luitenant. De inhoud van de 3e

druk is strakker gereguleerd en vult de leemtes op die in de oude regeling bestonden. De bevoegdheden van de examencommissie zijn gereduceerd, waardoor minder aan haar oordeel is overgelaten.

3e opgave van wijzigingen op VS 9-827 (Handgranaten). Deze opgave omvat de herziene wijzigingen m.b.t. de eisen van buitengewoon geoefend handgranaatwerper.

3e opgave van wijzigingen op VS 17-227/3 (Handboek Schutter Tank AMX13). Deze wijziging is een gedeeltelijke correctie van de 2e opgave van wijzigingen en omvat tevens een aanvulling op het Xenonzoeksamenstel en de IR-richtmiddelen, alsmede het onderhoud en het opheffen van storingen.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit schriftelijk kenbaar dienen te maken bij het Ministerie van Defensie, Afdeling CPD, Bagijnestraat 36, Den Haag.

Zilveren vrijwilligers

* * WIJ JULIANA, *bij de gratie Gods,*
* *Koningin der Nederlanden, Prinses van*
Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Op de voordracht van Onze Minister van Oorlog . . . ;

Overwegende, dat het wenselijk is de beschikking te hebben over een Nationale Reserve, bestaande uit vrijwilligers bij de Koninklijke landmacht, die in werkelijke dienst kunnen worden geroepen binnen het Rijk in Europa; . . .”

Met deze beknopte considerans volstaat het Koninklijk Besluit van 5 oktober 1948 (Staatsblad nr I 438) dat sindsdien bekend is geworden als het Besluit Nationale Reserve. In die dagen gold de eenvoudige constatering „dat het wenselijk is” klaarblijkelijk nog als een afdoende verklaring, en een verder uitweiden over het waarom daarvan mocht kennelijk overbodig worden geacht.

De tekst van het besluit verwoordt vervolgens de Koninklijke instemming met het verwezenlijken van deze uitbreiding van de Nederlandse krijgsmacht:

Hebben goedgevonden en verstaan:

. . . Artikel 2.

Als onderdeel van de Koninklijke landmacht wordt opgericht de Nationale Reserve, waarvan de organisatie door de Minister wordt vastgesteld.

En ten slotte wordt de officiële oprichtingsdatum bepaald:

. . . Artikel 11.

Dit besluit wordt geacht in werking te zijn getreden met ingang van 15 April 1948.

Het is op grond van dit KB, dat de Nationale Reserve op 15 april 1973 haar 25-jarig bestaan kon herdenken, en dat zilveren jubileum vormde voor de redactie van de Militaire Spectator een gereede aanleiding in dit nummer daaraan enige aandacht te besteden, hoewel het opnemen van een verslag van de jubileumviering op 14 april jl. te Amersfoort niet binnen onze mogelijkheden ligt; onge-

twijfeld echter hebben ook onze lezers reeds uit andere publiciteitsmedia kunnen vernemen dat zowel regeringsautoriteiten als de leiding van de KL daarbij van hun grote appreciatie hebben getuigd. Niet slechts in dit editoriaal, doch ook in het aan de Natres gewijde artikel in dit nummer richten wij daarom bij deze gelegenheid gaarne de schijnwerper op dit stiefkind van de Koninklijke Landmacht, dat zo weinig bekendheid geniet, mede daardoor onbemind lijkt, en dienovereenkomstig in het algemeen slechts weinig waardering mag oogsten voor overigens lang niet onverdienstelijke prestaties.

Eerlijk gezegd is het toch wel beschamend dat deze vrijwilligersformatie door het gros der vrijwillig dienenden gewoonlijk met een ietwat meewarig schouderophalen wordt bejegend en met een lichtelijk geringschattende, geamuseerde blik wordt bezien. Een dergelijke neerbuigende welwillendheid — zo het althans nog daarbij blijft — past evenwel allerminst; dat zal volmondig moeten worden beaamd door een ieder die de moeite wil nemen zich wél op de hoogte te stellen van het waarom, dat in de considerans van het KB onbesproken bleef. In de tijd immers, waarin ook voor de Westeuropese landen het gevaar voor een naar het Tsjechoslowaakse voorbeeld gemodelleerde overrompelingspoging stellig niet denkbeeldig mocht worden genoemd — de tijd, waarin de Koninklijke Landmacht met meer dan 107.000 man overzee vertoefde — waren het de vrijwilligers van de Nationale-Reservecategorie, die zich beschikbaar stelden voor de gedeeltelijke opvulling van dat mogelijke vacuüm en met hun gezagsgetrouwe inzetbereidheid de inwendige veiligheid van de Nederlandse staat hielpen verzekeren.

Het moge dan waar zijn dat de huidige Natres van die mannen van het eerste uur er slechts weinigen meer in haar gelederen telt, het zou voor de daarvoor in de plaats getreden jongeren onverdiend krenkend zijn indien men hun kwaliteiten a priori lager zou aanslaan dan die van de oude garde: ook

zij belichamen immers de geest van o.m. de voormalige Bijzondere Vrijwillige Landstorm, de verzetsorganisaties en het instituut Steun Wettig Gezag.

Weliswaar zijn de aantallen ver beneden de oorspronkelijk hooggespannen verwachtingen gebleven — aanvankelijk had men gehoopt op 25 compagnieën, na een jaar uit te breiden tot 12 bataljons en daarna, op den duur, mogelijk zelfs tot het dubbele — maar ook de huidige 99 pelotons met in totaal ca. 3000 man betekenen voor de KL een alleszins welkome bijdrage aan geoefende mankracht. Dank zij de regionale groepering, de plaatselijke bekendheid en de vroegtijdige beschikbaarheid van de leden — zo nodig oproepbaar lang voordat de eerste territoriale eenheden worden gemobiliseerd — mag de Natres nog steeds worden beschouwd als een voorshands onmisbaar element in het geheel van de territoriale verdediging, in het bijzonder omdat onverkort de eertijdse ministeriele uitspraak is blijven gelden:

De morele kracht van vrijwilligheid, gegrond op innerlijke overtuiging, is een waarborg dat in mogelijk moeilijke en gevaarlijke omstandigheden de Nationale Reserve niet zal wijken.

Het is een overbekend feit dat de gemiddelde Nederlander bepaald niet staat te dringen wanneer op basis van vrijwilligheid zijn beschikbaarstelling wordt gevraagd voor mogelijk onduidelijke taken in een nog niet concrete situatie die zich zou kunnen voordoen in een misschien wel ver verschiet. De werving voor de Nationale Reserve moet daarvan uiteraard wel de weerslag ondervinden en van een stormachtige toeloop is dan ook zeer zeker geen sprake. Des te meer behoeven juist daarom diegenen onze steun, die daadwerkelijk bewijzen wél het enthousiasme te kunnen opbrengen dat vereist is voor het in stand houden van de Natres, ondanks ontoereikende financiële middelen, verouderd materieel en schaarse oefengelegenheid.

De „zilveren vrijwilligers” in de thans 25-jarige Nationale Reserve hebben recht op onze aandacht, erkenning, waardering en respect, en stellig heeft het zin te trachten de vele mogelijkheden die dit instituut in zich bergt, te benutten en uit te breiden: deze hoeksteen van onze territoriale defensie verdient het ontegenzeglijk, te worden ontwikkeld tot een optimaal functionerend, volwaardig onderdeel van de Koninklijke Landmacht.

De Nationale Reserve

A. Kok

Reserve Kapitein voor Speciale Diensten der Infanterie

Oorsprong

Het was niet verwonderlijk dat de onderdrukking tijdens de Tweede Wereldoorlog bij de vrijheidslievende Nederlanders reacties opriep die hen naar de wapenen deden grijpen. Het actieve verzet, zoals spionage, sabotage, overvallen en aanslagen, werd gebundeld in drie verzetsgroeperingen — de Orde-Dienst (OD), de Landelijke Knokploeg (LKP) en de Raad van Verzet (RVV) — die later samenwerkten in het Delta-verband. Na de oorlog zou, mede uit deze afstamming, de weerbaarheidsgedachte in de nationale reserve (natres) worden gevoed.

Er zijn echter meer wortels van die natres aan te wijzen, wortels die aan het daglicht traden in de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog, tegen de achtergrond van de toen heersende militaire en politieke situatie. Eensdeels was daar een latent communistisch gevaar (Griekenland, Tsjecho-Slowakije), anderdeels was het proces van dekolonisatie in gang gezet, wat voor Nederland tot gevolg had dat grote troepen-eenheden naar Nederlands-Indië werden gezonden om orde en vrede aldaar te herstellen. Hierdoor werd veel mankracht aan de Nederlandse territoriale verdediging onttrokken. Door de gespannen Europese politiek („Koude oorlog”) groeide bij de Nederlandse militaire autoriteiten belangstelling voor de mogelijkheid, deze tekorten aan mankracht op te vangen door een beroep te doen op de hier te lande achtergebleven, zich vrijwillig ter beschikking stellende, mannen.

Er tekenden zich nl. onder de bevolking groepen af, die zich gedrongen voelden de Nederlandse regering een steviger grond onder de voeten te geven. Personen, voortgekomen uit de Bijzondere Vrijwillige Landstorm en de voormalige paramilitaire verzetsorganisaties (OD, LKP, RVV) pleegden onderling overleg, vooral met de commandanten van de voormalige OD.

Hierbij moet worden aangetekend dat de natres geenszins een voortzetting beoogt te zijn van de

BVL. Luitenant-Generaal tit. Duymaer van Twist drong nl. op 28 augustus 1948 erop aan, de BVL op te heffen omdat het bestaan van dit instituut niet strookte met de stelregel dat alleen de minister van oorlog zich met de oprichting van een legeronderdeel heeft te bemoeien. Initiatieven van de BVL en van de Vereniging Volkswaarbaarheid werkten zeer verwarrend. De regering was allerminst van plan en bereid tot inschakeling van de BVL over te gaan, noch aan Volkswaarbaarheid een zekere mate van medezeggenschap te verlenen; die beiden pasten niet meer in het na-oorlogse regeringsbeleid.

Bij het hierboven genoemde overleg waren ook vertegenwoordigers van de voornaamste politieke partijen betrokken. De gebeurtenissen in Tsjecho-Slowakije (1948) waren voorts voor ruim 15.000 studenten aanleiding uitdrukking te geven aan hun verwachting, dat de Nederlandse regering een beroep op hen zou doen.

In een nota van het hoofd van de sectie G3B van de Generale Staf, d.d. 8 maart 1948, gericht aan de Chef Generale Staf werden dan ook voorstellen gedaan om vrijwillige-studentencorpsen als onderdelen van de Koninklijke Landmacht op te richten. Te zijner tijd zouden deze deel gaan uitmaken van een op te richten Nationale Garde.

In 1948 werd bij KB (van 5 oktober 1948, Stbl. I 438, nadien gewijzigd), nadat de voorstellen van het hoofd van sectie G3B van de Generale Staf in beginsel door de CGS waren overgenomen en de regering vervolgens de voorstellen had aanvaard, de natres als onderdeel van de KL opgericht.

De ontwikkeling in kort bestek

Aanvankelijk bestond de natres uit infanteriecompagnieën en luchtdoelartillerie-eenheden. Voor het vervullen van de oorlogstaak zouden zo nodig 4 à 6 van deze compagnieën onder bevel van een bataljonsstaf en met toevoeging van een stafcompagnie tot bataljons worden geformeerd.

Als hoogste functionaris van de natres trad aanvankelijk de *directeur*, later de *inspecteur der na-*

De Natres ontbrak niet op parades . . .

tionale reserve op, bijgestaan door een staf. Deze had tot taak coördinerend op te treden betreffende andere instanties en regelend voor wat de natres betreft.

Nederland was toen onderverdeeld in 12 districten natres. Elk district stond onder bevel van een hoofdofficier-districtscommandant, waaraan toegevoegd een aantal officieren en onderofficieren voor instructie, administratie en werving.

Tal van factoren noopten tot een reorganisatie, die in 1958 plaatsvond. De luchtdoelartillerie-eenheden verdwenen, slechts infanteriepelotons bleven bestaan. Als hoogste functionaris trad nu de Nederlands Territoriaal Bevelhebber (NTB) op, met zijn staf en met zijn Territoriale Commandanten (TC'en); de inspectie natres verdween. Weer later verdween de NTB uit de organisatie en diens bevoegdheden gingen deels over op de Territoriale Bevelhebbers (TB's), deels op de BLS.

De BLS bracht op 25 en 26 mei 1967 een werkbezoek aan de natres, waardoor een verhoogde belangstelling op hoger niveau aanwezig leek. Door invloeden, zowel van binnen als van buiten, ontstond medio 1967, net als in de jaren voor de reorganisatie van 1958, ernstige onrust onder de vrijwilligers. In het bijzonder leek het voortbestaan van de natres onzeker. Op 18 oktober 1967 bracht het Tweede-Kamerlid Walburg de natres dan ook onder de aandacht van staatssecretaris Haex. Deze reageerde positief, doch bij de vrijwilligers werd hierdoor de onrust niet of onvolledig weggenomen. Men sukkelde door.

De ineensstorting kwam in 1970: de herstructurering had tot gevolg dat de territoriale commando's werden opgeheven; het aantal garnizoenscommandanten verminderde, en per provincie werd één garnizoenscommandant aangewezen die de dubelfunctie Provinciaal Militair tevens Garnizoenscommandant (PM/GC) kreeg te vervullen. Door deze nieuwe opzet kwamen de pelotons natres te ressorteren onder de PM/GC en de functionaris-

sen die voordien de sectie natres bij de TC'n becommanden, vloeiden af.

Levensvatbaarheid en mogelijkheden

De kern van het probleem is uiterst complex en het is dan ook niet meer dan een poging, in het volgende de essentie ervan weer te geven.

Nog steeds is een deel van het Nederlandse volk bereid, in de natres onze staat te beveiligen tegen agressie. Men is bereid daarvoor offers, o.m. aan vrije tijd en tegen een geringe beloning, te brengen. Positieve zijde van deze *inzetbereidheid* is, dat deze intermitterend dienende burgers evenzovele dagelijkse goodwill-ambassadeurs kunnen zijn, vooral nu onze krijgsmacht vaak zo duidelijk „op de tocht staat”. In de strijd tegen de psychologische ondermijning van de Nederlandse weerbaarheid leveren zij daarmee een waardevolle bijdrage.

Bij deze inzetbereidheid sluit hun onverdachte *gezagsgetrouwheid* nauw aan.

De *politieke motivatie* is vaak groot; de vrijwilligers zijn immers vrije burgers, die — in eigen sociaal milieu — tot politieke meningsvorming komen.

Het *moreel* is dienovereenkomstig doorgaans van een hoog gehalte, hetgeen beroepsmilitairen, gewend als zij zijn met dienstplichtigen om te gaan, vaak bevreemdt, soms zelfs beangstigt.

Mogelijkheden zijn er dus vele, doch moeilijkheden vormen vaak een belemmering. De *personeelswerving* levert — zoals ook reeds in het verleden — vele problemen op, hoewel in één (incidenteel) geval in 's-Gravenhage in de winter 1972/73 ca. 600 aspirant-vrijwilligers werden geworven. Helaas ontbeert men bij de werving voorlichtingsmateriaal (folders, films) en de aspirant-vrijwilliger wordt niet altijd op de juiste golfengete benaderd. De encadrering van de pelotons vertoont *manco's*

... en evenmin op Prinsjesdag

op het niveau van de pelotonscommandanten. Hier ligt zeker nog een terrein open voor reserve-officieren die zich actief willen inzetten voor onze strijdkrachten. Mogelijk kan men ook de gedachte eens laten gaan over de wenselijkheid het kader applicatiecursussen te laten volgen, en misschien voor een aantal zeer goede onderofficieren-pelotonscommandant de weg te openen tot een eventueel (vak)reserveofficiersschap.

Het ontbreken van een centraal staforgaan als de oude *sectie natres* doet zich gevoelen bij de *opleidingen*, zodat er dikwijls een (te zware) wissel wordt getrokken op — ook voor andere taken bestemd — beroepspersoneel. Dit heeft tot gevolg, dat de vrijwilliger zich gaat afvragen of men aan zijn vrijwilligheid wel zo veel waarde hecht. Vaak krijgt hij onvoldoende oefenmateriaal, onvoldoende oefenmunitie en andere hulp.

Van de zijde van het beroepskader wordt erop gewezen dat de gevechtsvaardigheid van de natrespelotons sterk zou kunnen worden verbeterd als gedurende een langere periode (bv. 1 week per 4 jaar) aaneengesloten werd geoefend. Mathematisch is het wellicht juist dat het militaire rendement daardoor wordt verhoogd, doch behalve het militaire rendement is er nog een „psychological warfare”-rendement, dat dan waarschijnlijk zou worden opgeofferd, want als de oefeningen, in de vorm van maandelijks oefenavonden, schietdagen, weekendoefeningen, vervallen of worden beperkt, is er slechts sprake van een mobilisabel onderdeel van vrijwilligers, zónder de speciale geest van de natres. Daarom dienen de honderd oefeningen per jaar onverkort te blijven gehandhaafd.

De toekomstige oorlogstypen

Om ons een voorstelling te kunnen vormen van de mogelijke omstandigheden waaronder de natres in oorlogstijd haar taken zal moeten vervullen, is het

dienstig een globaal beeld te schetsen van de mogelijke oorlogsmodellen.

Beaufre, Generaal b.d., directeur van het Franse Instituut voor Strategische Studies te Parijs, ziet als mogelijke toekomstige oorlogstypen:

- het „fait accompli”;
- de anti-guerrillaoorlog;
- de conventionele „grote” oorlog.

De huidige angst voor een atoomoorlog maakt het uitbreken daarvan hoogst onwaarschijnlijk. Juist door die grote angst zal men eerder naar de conventionele vorm grijpen. Wel wijst Beaufre erop, dat deze angst niet (of minder) werkt in de gebieden buiten Europa, de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten. Hierdoor kunnen nog steeds conflicten opklaaien. Erg waarschijnlijk lijkt het Beaufre overigens niet dat er een „grote” conventionele oorlog zal uitbreken. Voorwaarde is immers dat er een ernstig meningsverschil ontstaat tussen twee sterk ontwikkelde volkeren, waarbij de vrees voor kernwapens de mogelijkheid van een atoomoorlog uitsluit.

Het tot stand brengen van een *fait accompli* door middel van een conventionele oorlog is alleen dán mogelijk als een van de partijen over een uitgesproken technisch en militair overwicht beschikt. Dat overwicht moet dan zodanig zijn dat een politiek doel, zonder te veel risico's voor een nucleaire escalatie, met militaire middelen kan worden bereikt. Snelheid is in dit geval een eerste vereiste: in één of twee dagen, hooguit een week, moet het doel zijn bereikt. Voorbeelden zijn de veldtocht in de Sinaï, de actie in Libanon en de strijd in de Dominicaanse Republiek.

Als nevenverschijnsel van het dekolonisatieproces ziet men dikwijls de *anti-guerrillaoorlog*. Hier moet men zich wel voor ogen houden, dat het politieke kader waarbinnen de actie plaatsvindt, be-

Geoefendheid te velde, niet alleen
overdag...

... doch ook bij duisternis

langrijk is, ja, soms nog belangrijker blijkt dan een militaire strijd. Men hoeft dit maar te toetsen aan de gebeurtenissen in Vietnam.

Dank zij de angst voor een atoomoorlog kon de buitenlandse politiek van Amerika onder Dulles en Eisenhower voorkomen, dat de status quo ten gunste van de communisten werd veranderd. Toch kende ook deze politiek haar achilleshiel. De communistische wereld moest „het” grote conflict ontwijken — de door iedereen gevreesde Derde Wereldoorlog — en trachten de politieke doelen in kleine conflicten en guerrillaoorlogen te bereiken. De gevechten in Korea waren nog van het bijna klassieke patroon, doch in de loop der jaren leerde men een veel subtielere gevechtstechniek ontwikkelen. Had men reeds lang de partizanenoorlogen gekend (Spanje 1808; Tweede Wereldoorlog), na 1945 vierde dat type oorlog, dank zij Mao Tse Toeng, Ho Tsji Minh en Che Guevara, triomfen. In onze dagen vinden guerrilla-acties plaats in Azië, het Nabije Oosten, Afrika, Amerika en West-Europa. Alle acties richten zich tegen landen met een Westerse signatuur of binnen de Westerse invloedssfeer. In de meeste gevallen zijn communistische landen de initiatiefnemers, aanstichters en steunenden bij deze „oorlogen in vrede”.

De aangevallen landen staan in hun strijd alleen en hebben geen hulp van bondgenoten of landen van gelijke politieke structuur te verwachten, ofschoon de andere partij die hulp van gelijkgerichte ideologieën wél ontvangt. In geen der communistische landen zijn belangrijke verzets- of guerrilla-bewegingen actief, hoewel hiervoor alle redenen bestaan. Dank zij een grondige kennis van het wezen van de guerrillero's en hun tactiek heeft men daar een goede anti-guerrillaorganisatie opgebouwd. Juist hierin ligt de gevaarlijke zwakte van de Westerse wereld en haar politieke en militaire organisatie (NAVO, ZOAVO).

In West-Europa scheen een *studentenguerrilla* uiterst actief te zijn. Zonder zich rechtstreeks te scharen onder de banieren van Peking, Moskou of Havanna zag men hen — zonder uitgesproken topleiding — strijden tegen kapitalisme, imperialisme en neokolonialisme. In het najaar van 1968 werd in Montreal een congres gehouden onder het motto „het imperialisme niet alleen in Vietnam, maar overal in de wereld te bestrijden”. Ter verwezenlijking van dat doel is thans de guerrilla-organisatie (dikwijls zg. stadsguerrilla) overal in opbouw. Als de ervaringen en fouten die tot nu

toe werden gemaakt, zullen zijn uitgewisseld of verwerkt, zal een herleving van die acties zeker tot de mogelijkheden behoren.

De toekomstige taak

Het hierboven geschetste beeld van mogelijk te verwachten subversieve of guerrilla-acties wordt, voor wat de territoriale beveiligingstaak betreft, in de *Nota inzake het NAVO- en het Defensiebeleid 1968* uitgewerkt. De nota 1972 van de Commissie van civiele en militaire deskundigen (Commissie Van Rijckevorsel) laat zich in gelijke zin uit.

De verdediging van het eigen land geschiedt door de gezamenlijke maatregelen in NAVO-verband. In Nederland bevindt zich echter een aantal objecten waarvan de producten of diensten van groot belang zijn voor het oorlogspotentieel, of waarvan verlies of aanzienlijke beschadiging door gebrek aan vervangingsmogelijkheden van catastrofale invloed kan zijn op de oorlogsinspanning. Hieronder vallen onder meer belangrijke militaire commandoposten, communicatie-installaties en belangrijke knooppunten in het weg-, spoor-, lucht- en waterverkeer. Beveiliging daarvan in oorlogstijd is derhalve essentieel.

Voor het vaststellen van deze territoriale beveiligingstaak moet worden uitgegaan van de mogelijkheden van een eventuele tegenstander en van diens vijfde colonne. Deze mogelijkheden zijn: bedreiging van de inwendige veiligheid, orde en rust; subversieve acties tegen genoemde objecten; bemoeilijken van militaire operaties als verplaatsingen; inzetten van luchtlandingseenheden. Deze activiteiten zouden zowel bij het begin van een agressie als in een latere fase van een aanval kunnen worden ontplooid.

Voor de beveiligende taak zijn op het niveau van de TB's enkele mobilisabele brigades van eenvoudige samenstelling opgenomen. De verdere taakuitvoering, die een vergaande samenwerking met civiele autoriteiten inhoudt, is voornamelijk gedelegeerd aan de territoriale commandanten (nu: provinciale militaire commandanten) en de onder dezen ressorterende garnizoenscommandanten. De territoriale en garnizoenscommandanten (nu: PM/GC'n) beschikken over mobilisabele compagnieën Van Heutz en Commandotroepen, én over *pelotons van de Nationale Reserve*.

De beveiligende taak ligt voor een belangrijk deel op het terrein van de anti-guerrillaoorlogvoering. Voor de pelotons natres betekent dit een statische bewaking en/of patrouillering van sleutelpunten in de territoriale sector. Daar slechts mag worden uitgegaan van uitstekend opgeleide tegenstanders is het een voorwaarde, dat — aldus Helmut Kreidel in „Revue Militaire Générale” van december 1969 — *die Heimatschutztruppe der Fronttruppe absolut gleichwertig sein muß*.

Dank zij de vrijwillig-verbandakte kan in een zeer vroeg stadium over inzetbare pelotons worden beschikt die vooral hun aandacht zullen moeten schenken aan het tegengaan van subversieve acties. Dergelijke acties (sabotage, enz.) vinden nu reeds, in tijd van vrede, plaats. Men herinnere zich de onrust die dit in 1971 wekte. Kort vóór een mobilisatie zullen deze acties eerder toe- dan afnemen.

Het personeel

Het *Besluit nationale reserve* geeft een aantal regels (en de *Beschikking nationale reserve* (Landmachtorder 58103) vult deze nog eens aan) ter za-

Gerichte training garandeert snel en doortastend optreden

ke van de verbintenis bij dit korps. Om tot een verbintenis te kunnen worden toegelaten moet men o.m. Nederlander zijn, en ten minste 19 en nog geen 50 jaar oud zijn (in bijzondere gevallen 60 jaar). Voorts moet de vrijwilliger medisch geschikt zijn en een voldoende graad van geoefendheid als militair bezitten; dat wordt verzekerd geacht als hij de eerste oefening achter de rug heeft. Ten slotte mag hij ook geen mobilisatiebestemming hebben.

De opleiding

Door het hoge moreel, dat inherent is aan de vrijwilligersgedachte, en gezien de eenvoudige beveiligingstaak is het mogelijk bij regelmatig te houden kleine oefeningen een hoge graad van geoefendheid te bereiken. Opvallend is het bijvoorbeeld, dat juist de natres zo uitstekend geoefend is in het nachtgevecht. De eenvoud van de taak bergt echter een gevaar in zich, nl. dat van de oefenvermoeidheid. Jaar in, jaar uit alleen wachten en posten beoefenen en patrouillediensten verrichten rond een sleutelpunt moet wel zijn weerslag hebben op het moreel, hetgeen bij de natres dan al gauw betekent: terugloop van de animo om te oefenen. Deze oefenvermoeidheid wordt in de regel bestreden door het oefenen op een iets hoger peil. Dit houdt in dat dan zeker aan de minimum-eisen wordt voldaan.

Dit is voor de vrijwilliger mede van belang voor zijn overlevingskans als in mobilisatietijd of oorlogstijd zijn sleutelpunt wegvalt en hij — ingedeeld bij een compagnie Van Heutsz — een heel andere taak te vervullen zou krijgen. Ook wordt die oefenvermoeidheid bestreden door te proberen oefeningen van een bijzondere soort te houden. Zo werd in het verleden enkele malen een „survival”-oefening gehouden en werd gebruik gemaakt van zowel het ruinedorp Crailo als van Oostdorp en de nabijgevechtsbanen in de Harskamp.

Aansluiting dient te worden gezocht bij de huidige opvattingen over subversieve activiteiten. Guerrillaoorlogvoering is in de vorm van stadsguerrilla in het dichtbevolkte West-Europa zeer goed mogelijk. Onderschrijft men dit, dan dient aan de

hand van theorieën (Mao, Che, Tupamaro's, Rote Armee Fraktion) en praktijkvoorbeelden (Latijns-Amerika, Ulster, West-Duitsland, Eindhoven) een trainingsschema te worden opgesteld. In 1971 werd een uitstekende oefening gehouden in combinatie met de reservepolitie. Hier werd, in gezamenlijke patrouillegang, opgetreden tegen verkeersontwrichting, personen die leuzen aanplakten, die transformatorhuisjes trachtten te vernielen, enz.

In Denemarken kent men de volgende regeling ter zake van de oefentijd: in het eerste jaar 100 uur, in het tweede en derde jaar 50 uur, in het vierde en de volgende jaren 24 uur. Voor hen die reeds in militaire dienst zijn geweest bedraagt de oefentijd 24 uur per jaar. De praktijk is, dat vele vrijwilligers meer oefeningen maken dan de wet voorschrijft. Dit Deense stelsel zou zeker in ons land goed kunnen voldoen. Goed gemotiveerde mensen, die echter door hun werkzaamheden niet kunnen komen, blijven bij voldoen aan deze minimumnorm van 24 uur toch beschikbaar om bij calamiteiten het peloton op oorlogsterkte te brengen; anderen kunnen 100 of meer uren volmaken.

Organisatie

De huidige organisatie in infanteriepelotons biedt organisatorisch, bij opkomst in werkelijke dienst (in geval van oorlog, enz.), de mogelijkheid tot het onder bevel stellen van zo'n peloton bij een compagnie Van Heutsz. Bij oefeningen aan de Infanterieschool bleek men hiermee ook terdege rekening te houden. Op deze wijze kan de natres dan ook uitstekend in de KL worden geïntegreerd.

Wellicht zou een ruimere interpretatie van het begrip „specialist” (zoals in § 9 van de Beschikking natres genoemd) te overwegen zijn. Daardoor zou dan ruimte kunnen ontstaan om individuele reservisten van uiteenlopende rang bij mobilisabele eenheden in te delen. Dat lijkt voor velen aantrekkelijk. Op deze wijze is wellicht een aantal reserveofficieren, die anders verloren dreigen te gaan in het kader van het huidige plaatsingsbeleid, of oudere vrijwilligers, die niet meer op hun plaats zijn in een *infanteriepeloton*, nog te benutten.

Overleg en overlegstructuren in de Koninklijke Landmacht

J. Smit en J. A. W. M. Cornelissen

Majors der Artillerie, resp. der Infanterie

III, vervolg van blz. 184

Zoals wij al aan het slot van het voorgaande artikel (*Mil. Spect.* 142(1973)(4)180) hebben uiteengezet, willen wij in dit artikel enkele bestaande vormen van geïnstitutionaliseerd overleg, en het informeel overleg binnen de KL aan een beschouwing onderwerpen. Deze zullen wij in de eerste plaats bezien op hun eigen merites en vervolgens toetsen aan de door ons gehanteerde omschrijving van en voorwaarden voor overleg.

Achtereenvolgens zullen wij het Georganiseerd Overleg (GO) en de Regeling Overlegorganen KL de revue laten passeren en daarna enige aandacht aan het stafoverleg en aan informele overlegvormen besteden.

Het Georganiseerd Overleg (GO)

Dit overleg bestaat nu ongeveer 50 jaar en is gegrond op de, in de Militaire Ambtenarenwet van 1931, aan de minister van defensie opgelegde wettelijke verplichting tot het stellen van regelen inzake „de wijze waarop aan verenigingen van militaire ambtenaren gelegenheid wordt gegeven ten aanzien van de dezen betreffende algemeen verbindende voorschriften haar gevoelens te doen kennen”.

Deze gevoelens moeten dan worden uitgesproken omtrent „alle aangelegenheden van algemeen belang voor de rechtstoestand”.

Het GO is georganiseerd in een Commissie A en een Commissie B. In beide commissies vergaderen een regeringsdelegatie en een personeelsdelegatie onder leiding van een door de minister te benoemen voorzitter. De personeelsdelegatie in de Commissie A bestaat uit afgevaardigden van de officiersverenigingen. In de Commissie B wordt de personeelsdelegatie gevormd door afgevaardigden namens de onderofficiersverenigingen en de Landelijke Korporaals Vereniging. Vergaderingen van beide commissies gezamenlijk zijn de laatste jaren geen uitzondering. De minister legt ontwerpregelingen met betrekking tot de rechtspositie van de militaire ambtenaren aan de commissies voor, die

daarover een, al dan niet eensluidend, advies uitbrengen. Ook de verenigingen kunnen voorstellen bepaalde aangelegenheden te bespreken; de voorzitter beslist of aan dit verlangen gevolg kan worden gegeven.

Ten opzichte van het uitgebrachte advies staat de minister geheel vrij. Het besprokene in het GO is geheim, behoudens de onderwerpen die door de voorzitter voor publikatie worden vrijgegeven. Van deze onderwerpen wordt een persverslag opgesteld en de verenigingen kunnen verslag erover uitbrengen in hun organen.

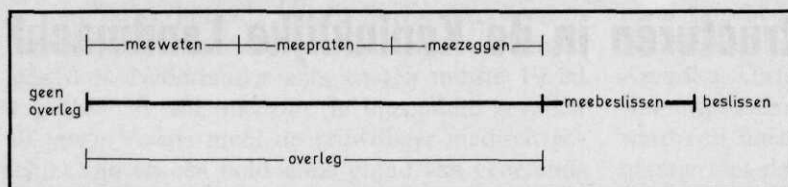
Alvorens het GO te bezien in het licht van de door ons geformuleerde omschrijving, karakteristieken en voorwaarden van resp. voor overleg, willen wij twee aspecten nader beschouwen.

De relatie tot het Centraal Overleg

Voor niet militaire ambtenaren functioneert het Centraal Overleg (CO), gevoerd door de minister van binnenlandse zaken met de Centrales voor Overheidspersoneel. Hoewel rechtspositionele zaken van algemeen belang voor alle ambtenaren ook door de minister van defensie aan het GO worden voorgelegd bestaat de indruk dat dit in wezen een wassen neus is. In dergelijke aangelegenheden domineert, alleen al op grond van het veel grotere aantal ambtenaren dat wordt vertegenwoordigd, het CO. Aangezien, op één uitzondering na, geen van de militaire belangenverenigingen lid is van enige Centrale voor Overheidspersoneel, betekent dit dat de militaire ambtenaren in wezen geen invloed hebben op de besluitvorming in dergelijke *algemene* zaken.

De geheimhouding

De hoge organisatiegraad van het militaire personeel (officieren ca. 50%, onderofficieren bijna 100%, korporaals ca. 40%; dienstplichtige militairen ca. 75%) maakt de belangenverenigingen op het eerste gezicht tot een representatieve gesprekspartner voor de minister. In hoeverre deze representativiteit echt is, hangt af van de manier

Afb. 1 Verbeterd competentiecontinuüm

waarop elke vereniging intern functioneert en de mate waarin de leden daaraan participeren. Ondanks een betrekkelijk ruime interpretatie van de geheimhoudingsregel heeft deze de volgende consequenties.

— Te allen tijde bestaat er onzekerheid of het niet noemen van een bepaald onderwerp betekent dat dit niet is besproken, óf dat daarover niet wordt gerapporteerd.

— Het wordt niet bekend welke vereniging welk standpunt ten aanzien van een bepaald onderwerp heeft ingenomen. Wanneer een vereniging niet eens in haar eigen orgaan onomwonden haar in het overleg ingenomen standpunt mag bekendmaken, wordt het actief participeren van de leden aan het functioneren van de vereniging niet bevorderd. Dit laatste gaat ten detrimente van de representativiteit. Opvallend is ook nog dat de organisatie, de KL derhalve, niet via de interne communicatiekanalen wordt geïnformeerd omtrent hetgeen zich in het GO afspeelt. Hieruit blijkt dat men zich weinig laat gelegen liggen aan het informeren van de leden van de organisatie omtrent de wijze waarop besluiten tot stand komen. Het wil ons voorkomen dat hierdoor het onbegrip bij de confrontatie met een eenmaal genomen besluit wel eens onnodig groot is.

— Ten slotte het derde gevolg van de geheimhouding. Door het verstrekken van vertrouwelijke informatie aan de personeelsvertegenwoordigers worden deze in een loyaliteitsverhouding tot de bron van deze informatie gebracht. Het lijkt ons dat hier als gevaar dreigt dat zij kunnen worden gemanipuleerd en ingekapseld, aangezien deze loyaliteit in bepaalde gevallen strijdig kan zijn met de loyaliteit met de achterban.

Hoe doet zich nu het GO voor in het licht van de door ons geformuleerde omschrijving, karakteristieken en voorwaarden van resp. voor overleg?

Omschrijving

Het is duidelijk dat hier sprake is van een tot beslissen bevoegde (i.c. de minister), die beraadslaagt met diegenen die hij (ingevolge de Militaire Ambtenarenwet) bij de besluitvorming moet betrekken.

Het GO voldoet derhalve aan de omschrijving van „overleg”.

Karakteristieken

Competentie (afb. 1)

Gezien het feit dat de belangenverenigingen uitdrukkelijk om advies wordt gevraagd, is de mate van invloed sterker dan *mee weten*. Anderzijds worden de adviezen niet gevraagd wegens het aanwezig zijn van specifieke deskundigheid bij de belangenverenigingen en evenmin spelen andere factoren als bv. geografische spreiding een rol. De mate van invloed op de besluitvoorbereiding bereikt derhalve niet de kracht van *meezeggen*. Het GO komt dus op het competentiecontinuüm terecht in het gedeelte *meepraten*.

Niveau

Het bepalen van het niveau van het GO (beleidsbepalend of uitvoeringsoverleg) is een arbitraire aangelegenheid, aangezien het scheiden van beleid en uitvoering niet altijd eenvoudig is. Hoewel wij ons ervan bewust zijn dat de belangenverenigingen enige invloed uitoefenen op de vaststelling van het beleid, menen wij dat de aan het GO voorgelegde onderwerpen in hoofdzaak de geplande uitvoeringsmaatregelen zijn van een al vastgesteld beleid. Op grond van deze opvatting menen wij dat het GO als *uitvoeringsoverleg* moet worden gekwalificeerd.

Karakter

Het is duidelijk dat behartiging van de belangen van het personeel het doel is van het GO, en dat de leden van de delegaties representanten zijn van enerzijds de organisatie (regeringsdelegatie) en anderzijds de personeelsleden van deze organisatie (personeelsdelegatie). In dit overleg prevaleert derhalve het *personele belang*.

Toch doet zich hier een probleem voor, met name voor de leden van de officiersverenigingen. Een karakteristiek verschil tussen de officiers- en onderofficiersverenigingen is het verschil in doelstelling. In tegenstelling tot de enkelvoudige doelstelling van de onderofficiersverenigingen (behartiging van de belangen van de leden) hebben de

verenigingen van officieren een tweeledige doelstelling (behartiging van de belangen van de krijgsmacht (defensie) én behartiging van de belangen van de leden). In de loop van de jaren heeft deze laatste doelstelling aanzienlijk aan gewicht en prestige gewonnen. Juist daardoor wordt nu echter de spanning tussen deze twee doelstellingen steeds duidelijker. Bovendien werkt deze dualiteit door in het persoonlijke vlak. In grotere mate dan de onderofficier en korporaal kan de officier persoonlijk worden betrokken bij het (mede) bepalen van het beleid en de uitvoering daarvan. Hij kan daardoor, dikwijls al in een vroeg stadium, de interferentie van bedrijfs- en personele belangen zien aankomen.

Als hij persoonlijk ook bij de belangenbehartiging is betrokken, zal hij worden geconfronteerd met een tegenstrijdigheid tussen deze twee van hem gevraagde rollen. Dit maakt het naar onze mening onmogelijk om, als men enigermate intensief bij de beleidsbepaling is betrokken, tevens een vooraanstaand belangenbehartiger te zijn.

Op grond van de bovenstaande toetsing is het nu mogelijk het GO te karakteriseren als:

Uitvoeringsoverleg, waarbij het behartigen van personele belangen primair staat en waarvan de mate van invloed meeweten en meepraten omvat.

In afb. 2 dient het GO in cellen 7 en 8 te worden geplaatst.

Voorwaarden voor overleg

Wij hebben ons bij de onderstaande behandeling van deze voorwaarden uitdrukkelijk beperkt tot het in algemene bewoordingen formuleren van de meest essentiële voorwaarden en beogen niet daarin uitputtend te zijn.

Duidelijkheid en overeenstemming over de overlegvorm

Regelmatig blijkt tussen de minister en de belangenverenigingen verschil van inzicht te bestaan omtrent de vraag of een bepaald onderwerp wel of niet in het GO dient te worden besproken. Recente voorbeelden hiervan zijn de Ministeriële Beschikking met betrekking tot de onderdeelkantines en de beproeving van het herziene RIDKL. Daaruit blijkt al, dat aan de duidelijkheidseis voor wat betreft de *onderwerpen* van het overleg niet wordt voldaan. Oorzaak hiervan is het ontbreken van een algemeen bekende en aanvaarde definitie van het begrip „rechtstoestand/rechtspositie”.

Een tweede gebied van onduidelijkheid ontstaat

COMPETENTIE Object ↓ →		meeweten	meepraten	meezeggen
		beleidsbepalend	personeelbelang	1
bedrijfsbelang	4		5	6
uitvoerend	personeelbelang	7	8	9
	bedrijfsbelang	10	11	12

Afb. 2 Grondvormen van overleg

ten gevolge van de scheiding tussen beleid en uitvoering. Het is voorgekomen dat van de zijde van de regeringsdelegatie bepaalde zaken als „onbespreekbaar” werden aangemerkt, aangezien het hier „het beleid” zou betreffen. Het verschil van inzicht kan vanuit twee bronnen ontstaan: men kan van mening verschillen over het al dan niet tot beleid of uitvoering behoren, en men kan betwijfelen of het behoren tot het beleid per se behandeling in het GO moet uitsluiten.

Zoals hiervoor al uiteengezet, bestaat met name bij de verenigingen van officieren evenmin duidelijkheid (in de zin van eensgezindheid) over de eigen rol binnen het GO als gevolg van de tweeledige doelstelling van deze verenigingen. Een belangrijk en gevoelig gebied waarop onduidelijkheid bestaat, betreft ten slotte *de mate van invloed* die op de besluitvoorbereiding kan worden uitgeoefend. Zoals al gezegd, staat de minister volkomen vrij tegenover de uitgebrachte adviezen. Vooral wanneer deze adviezen ongunstig zijn, moet men afwachten in hoeverre de minister bereid is hieraan enige consequentie te verbinden. De mate van invloed is dus zeer variabel en afhankelijk van één van de twee overlegpartners. Samengevat kan men dan ook stellen dat er wél duidelijkheid is over de organisatorische aspecten van het GO, maar dat dit voor de inhoudsaspecten aanmerkelijk minder geldt. Tot welke fricties dit kan leiden is nog zeer recent gebleken n.a.v. de verhoging van de pensioenbijdragen van de ambtenaren. De oorzaak van dit conflict was immers in wezen het niet geven van feitelijke inhoud aan het overleg omtrent deze aangelegenheid.

Overlegbereidheid

Het beoordelen van het aanwezig zijn van een mentale instelling is een moeilijke zaak, derhalve ook het evalueren van de mate van overlegbereidheid bij de GO-partners.

De basis voor deze mentaliteit is aanwezig; de legitimiteit van dit overleg staat immers vast en de noodzaak wordt door vrijwel niemand betwijfeld.

Enige twijfel omtrent de mate waarin de overheid bereid is de consequenties van het bestaan van het GO volledig te accepteren bestaat dezerzijds nog wel. Incidenten, zoals — bijvoorbeeld — bij de verhoging van de pensioenbijdrage, de geheimhouding, de korte termijn waarop de belangenverenigingen dikwijls bij de besluitvoorbereiding worden betrokken, de faits accomplis waarvoor de persoonele delegaties worden gesteld, de geringe manoeuvreerruimte voor de regeringsdelegatie en de eenzijdige vaststelling van de agenda zijn de aanwijzingen waarop wij deze twijfel baseren.

Toch willen wij de algemene situatie op dit gebied bepaald niet als ongunstig kwalificeren; integendeel, wij menen dat men deze zou kunnen aanmerken als redelijk goed met een langzame doch gestadige tendens naar verdere verbetering.

Overlegvaardigheid en -mogelijkheid

Omtrent het aanwezig zijn van de technische vaardigheid, nodig voor het kunnen voeren van goed overleg, bestaan weinig twijfels. De geschiedenis van het GO is voldoende illustratie voor de wijze waarop men erin is geslaagd hierin te voorzien. Daarom slechts de volgende kanttekening. Wij vragen ons af of, gezien de voortdurende toename in complexiteit en omvang van de persoonele problematiek:

- de bestuursleden en GO-vertegenwoordigers van de officiersverenigingen deze aangelegenheden nog wel adequaat kunnen behartigen als „vrijtijdsbesteding”;
- de overheid, vergeleken met de belangenverenigingen, op het gebied van beschikbare en nodige informatie en specialistische deskundigheid niet in een *te* voordelige positie komt te verkeren.

Onderlinge machtsverhouding

Wanneer men m.b.t. dit aspect de formele interne structuur van het GO beziet, valt onmiddellijk de relatief machtige positie van de overheid op. Formele structuren zijn in deze echter niet het belangrijkste. Belangrijker is de machtsverhouding zoals deze wordt aanvoeld en beleefd. In dit opzicht hebben wij maar weinig sporen kunnen vinden, die wijzen op een gevoel van relatieve machteloosheid aan de kant van de belangenverenigingen.

Deze conclusie baseren wij op het volgende:

- de externe controle op de overheid zoals deze met name door het parlement wordt uitgeoefend, voorkomt uitbuiten van haar machtspositie door de overheid. In toenemende mate blijken ook de

belangenverenigingen invloed te kunnen krijgen op de uitoefening van deze controle;
— de wijze waarop het GO, mede ten gevolge van de externe controle, heeft gefunctioneerd en hetgeen in en via het GO is bereikt, geeft geen voeding aan een gevoel van relatieve machteloosheid.

Arbitrage

Binnen het GO zelf bestaat geen mogelijkheid tot arbitrage bij gerezen conflicten. Dit geldt zowel voor conflicten omtrent het wel of niet aan het GO voorleggen van bepaalde onderwerpen, als voor de beoordeling van binnen het GO gevolgde procedures. Uiteindelijk heeft de overheid de macht en de mogelijkheid in deze te beslissen. Het is wél mogelijk gebleken om, door middel van proefprocessen in de administratieve rechtspraak, te laten beoordelen of een bepaalde regeling terecht niet aan het GO is voorgelegd. Omtrent de inhoud en kwaliteit van het overleg, omtrent *binnen* het GO gerezen conflicten, is echter geen arbitrage door een onafhankelijke instantie mogelijk.

Evaluatie

Voor wij hiertoe overgaan willen wij uitdrukkelijk erop wijzen dat onze beschouwing betrekking heeft op de structuur van het GO en niet op het verloop van de inhoud ervan.

Met betrekking tot deze *structuur* vallen op:

- weinig formele spelregels waaraan rechten en plichten kunnen worden ontleend;
- sterke machtspositie van de overheid door: aanwijzen voorzitter, eenzijdige vaststelling agenda, vrijblijvende opstelling ten opzichte van uitgebracht advies, ontbreken van arbitrage, geheimhouding;
- onduidelijkheid omtrent de onderwerpen van overleg door het gebruik van niet-gedefinieerde termen;
- schijn-onafhankelijkheid ten opzichte van het CO.

Met betrekking tot het *functioneren* en het *effect* signaleren wij de volgende aspecten:

- potentieel grote representativiteit;
- voldoende tot grote mate van overlegdeskundigheid;
- over langere termijn aantoonbaar effectief;
- basis van wederzijds vertrouwen en respect aanwezig.

Samenvattend willen wij het GO dan kwalificeren als:

Een vorm van overleg die, meer ondanks dan dank zij haar structuur, redelijk goed functioneert.

Reorganisatie van het GO

Er zijn plannen in een vergevorderd stadium voor een reorganisatie van het GO. De voornaamste punten van verschil met het bestaande GO zijn: — geen gescheiden overleg voor officieren, onderofficieren en dienstplichtigen, alle belangenverenigingen maken deel uit van één personeelsdelegatie;

— geen regeringsdelegaties, de personeelsdelegatie overlegt met de minister of diens vertegenwoordiger(s);

— in beginsel openbaar, tot geheimhouding moet uitdrukkelijk worden besloten;

— onderwerp van het overleg „aangelegenheden van algemeen belang voor de rechtstoestand met inbegrip van de algemene regels volgens welke het personeelsbeleid zal worden gevoerd”. Er is echter een mogelijkheid voorzien om, gehoord het GO, bepaalde beleidsregels geen onderwerp van overleg te doen zijn.

Zoals blijkt, wordt op bepaalde gebieden de bestaande toestand verbeterd; een aantal structurele zwakheden wordt echter in de nieuwe versie van het GO gecontinueerd.

VVDM-overleg

Voor het sedert 1966 bestaande VVDM-overleg geldt, met name met betrekking tot competentie, object en karakter, in grote trekken hetzelfde als voor het GO. Dit overleg komt in afb. 2 dan ook in de cellen 7 en 8 terecht. Er is tussen het VVDM-overleg en het GO wel een aantal organisatorische verschillen, die echter voor deze plaatsing niet relevant zijn. Als kenmerkende verschillen tussen GO en VVDM-overleg willen wij het volgende signaleren.

— Aangezien voor dienstplichtige militairen (nog) geen specifieke rechtstoestand bestaat, is het overleg niet beperkt tot rechtspositionele onderwerpen. De facto kunnen alle van belang geachte onderwerpen in dit overleg aan de orde komen. Door deze ruime opzet bestaat er geen onduidelijkheid omtrent hetgeen wel of niet in dit overleg thuis hoort.

— Dit overleg is niet gebaseerd op enige wettelijke verplichting voor het bevoegde gezag. Dit vergroot de machtspositie van de overheid, aangezien dit overleg een „gunst” harerzijds is. Deze

gunst kan worden opgeschort of ingetrokken, en met deze opschorting/intrekking kan worden bedreigd.

— De VVDM heeft te maken met een eigen problematiek met betrekking tot het beschikken over de nodige deskundigheid. Ten gevolge van de snelle doorstroming van de bestuursfunctionarissen binnen de vereniging doet deze problematiek zich voelen op zowel het vlak van de overlegvaardigheid als van de kennis van zaken. Het verkrijgen van voldoende kennis omtrent de KL, nodig om de consequenties van bepaalde aangelegenheden te kunnen overzien, is voor deze „tijdelijke, onvrijwillige werknemers” in veel mindere mate bereikbaar dan voor vrijwillig dienend personeel.

— Het belangrijkste verschil is ten slotte dat het VVDM-overleg, ondanks vele gelijkenissen met het GO en ondanks het feit dat het hier dezelfde „grondvorm” betreft, een ander, eigen karakter heeft. Grondoorzaak hiervoor is het feit dat de leden van deze belangenvereniging zich niet identificeren met de KL. Zij komen daardoor tot een andere, hardere vorm van belangenbehartiging, waaronder mede het voeren van acties wordt begrepen. Nog een oorzaak is, dat volgens deze categorie personeel grote achterstanden en verschillen t.o.v. het vrijwillig dienend personeel waren en zijn in te halen en te nivelleren. Het spectaculair en snel (gedeeltelijk) realiseren van deze doelstellingen heeft een heilig geloof in de juistheid en effectiviteit van de gebruikte middelen tot gevolg gehad, hetgeen weer zijn invloed heeft op de opstelling in het overleg. Anderzijds heeft de effectiviteit van deze middelen, waarvan de causale relatie tot het bereikte resultaat misschien al te gemakkelijk wordt gelegd, invloed gehad op het GO. Wellicht is daar een zekere „jalousie de métier” ontstaan omtrent het bereikte en omtrent de getolereerde methoden.

De Regeling Overlegorganen/KL

Een recente vorm van geïnstitutionaliseerd overleg binnen de KL is de Regeling Overlegorganen. Aan de invoering van deze regeling is een experimentele fase voorafgegaan, gedurende welke contactcommissies hebben gefunctioneerd. Karakteristieke punten van de Regeling Overlegorganen/KL zijn de volgende.

Doel

— Ertoe bijdragen dat het personeel zijn functie vervult onder optimale werkomstandigheden en

-verhoudingen, in goede sfeer, met een goed begrip van zijn taak en derhalve met animo.

— Bijdragen aan het behartigen van het welzijn van het personeel.

— Verdieping en uitbreiding van bestaande vormen van samenwerking en communicatie.

Bevoegdheid

Overleg met de commandant over alle aangelegenheden betreffende de dienstomstandigheden en het leefklimaat binnen het ressort van het overlegorgaan, waarbij de commandant verplicht is maatregelen op dit gebied vooraf met het overlegorgaan te bespreken.

Samenstelling

— Op compagniesniveau rechtstreeks gekozen vertegenwoordiging uit de personeelscategorieën officieren, onderofficieren, korporaals en soldaten.

— Op bataljons- en kazerneniveau getrapte vertegenwoordiging uit de leden van de compagniesoverlegorganen onder handhaving van de personeelscategorieën.

— De commandant treedt, wanneer hij met het overlegorgaan vergadert, op als voorzitter.

Evenals het overleg met de belangenverenigingen zullen wij de regeling overlegorganen op twee manieren bezien. Eerst op haar eigen merites, daarna in relatie tot de door ons gehanteerde omschrijving van overleg en de voorwaarden daarvoor.

— De eerste vraag die zich voordoet is of de in de regeling vastgestelde middelen wel in verhouding staan tot het doel. Dit doel is driedig: verhoging van de motivatie van het personeel, vergroting van het welzijn en verbetering van de samenwerking en de communicatie. Het enige middel dat voor het realiseren van dit doel beschikbaar wordt gesteld, is het voeren van een vrijblijvend gesprek. Wij noemen dit gesprek vrijblijvend omdat, behalve dat aan de kwaliteit van dit gesprek geen verdere eisen worden gesteld, het niveau waarop het wordt gevoerd wordt beperkt tot het ressort van het desbetreffende overlegorgaan. De dienstomstandigheden en het leefklimaat worden echter maar gedeeltelijk bepaald op kazernes-, bataljons- en compagniesniveau.

De instanties en machten die daarvoor in de eerste plaats verantwoordelijk zijn, blijven buiten de invloedssfeer van het overleg. Dit geldt met name voor instanties als KMG, CADI, DGW & T die voor een zeer groot deel de materiële component van het leef- en werkklimaat bepalen.

— Ook vragen wij ons af of de afspiegeling zoals die in de personeelsvertegenwoordiging is vastgelegd, correspondeert met de in werkelijkheid bestaande verschillen in belangen, opvattingen en interesse. Moet één officier in het bataljonsoverlegorgaan alle officieren representeren? En willen deze eigenlijk hun inzichten door hem en door middel van een overlegorgaan naar voren gebracht hebben? Mutatis mutandis geldt hetzelfde voor de korporaals die, als het een beetje tegenzit, 4 categorieën korporaals moet vertegenwoordigen (be-roeps, TS, KVV/VND, dpl). Wij twijfelen derhalve aan de representativiteit van de personeelsvertegenwoordiging. Deze twijfel wordt nog versterkt door de geringe belangstelling voor, en participatie in de overlegorganen van de kant van het vrijwillig dienend personeel. Het is voor ons zeer de vraag of deze categorie de overlegorganen wel ziet als een voor hen adequate en door hen gewenste vorm van inspraak.

— De structuur van het overlegorganensysteem kenmerkt zich door een geheel verticale opbouw en door een abrupt einde op bataljons- en kazerneniveau. Horizontale verbindingen op gelijk niveau ontbreken. Dit maakt het bijzonder moeilijk om op hoger niveau vast te stellen hoeveel steun een door een overlegorgaan naar voren gebrachte opvatting in het algemeen geniet. Een gevolg is ook dat de overlegorganen over en weer niet van elkaars activiteiten op de hoogte zijn. Noch coördinatie van activiteiten noch lering trekken uit elkaars ervaringen zijn mogelijk. Een voortdurend naar voren brengen van dezelfde onderwerpen is het gevolg. Het abrupte einde van de overlegorganenstructuur op bataljons- en kazerneniveau heeft tot gevolg dat onderwerpen die „hogerop” moeten, hier moeten switchen naar de commando/staflijn. Zowel dit switchen zelf als de vulling van en de filters in deze lijn, betekenen even zovele risico's voor een vlotte afhandeling en terugkoppeling. Men heeft deze problemen wel gevoeld, zoals blijkt uit het allerwegen creëren van een „hot line” voor overlegorgaanzaken, culminerende in de „Vergadering Leefklimaat” op BLS-niveau. In deze vergadering, bestaande uit de hoofden van de secties G1 van de ondercommandanten van de BLS onder voorzitterschap van één van de souschefs van de Staf-BLS, zouden snelle beslissingen vallen. Niets bleek minder waar, onderwerpen die dat niveau haalden bleken altijd te gecompliceerd om snel beslissingen te kunnen nemen. Het aanbod aan onderwerpen bleek bovendien snel opgesoupeerd, zodat de Vergadering Leefklimaat thans sluimert, misschien wel dood is.

Overigens illustreert de instelling van deze hot line ook, dat beperking van de activiteiten tot het „ressort waarvoor ingesteld” niet als zinvol werd beschouwd.

Laten wij vervolgens de Regeling Overlegorganen bezien in het licht van de door ons gehanteerde omschrijving van „overleg”, de kenmerken daarvan en de voorwaarden ervoor.

Omschrijving

De eerste vraag die zich dan voordoet, is of de regeling van toepassing is op „overleg” in de door ons bedoelde zin. Nadere beschouwing van art. 5 kan hierin uitkomst brengen. Hier wordt gesproken over: „bevoegd met de desbetreffende commandant overleg te plegen” (lid 1); „alvorens een commandant inzake een aangelegenheid als bedoeld in het eerste lid een regeling treft, stelt hij deze aangelegenheid aan de orde in het overlegorgaan” (lid 2); „het advies van het overlegorgaan” (lid 3).

Uit deze terminologie kan worden geconcludeerd dat degene die beslissingsbevoegdheid heeft door een beraadslaging het overlegorgaan bij de voorbereiding van het besluit moet betrekken, zodat hier inderdaad sprake is van overleg in de door ons bedoelde zin.

Karakteristieken

Competentie (afb. 1)

Omtrent de competentie is de regeling weinig duidelijk. Uit het bovenstaande blijkt dat het overlegorgaan vooraf „overleg mag plegen” en dat de commandant de zaken „aan de orde stelt”. Ook wordt ervan uitgegaan dat zulks in een advies resulteert. Een specificatie omtrent hetgeen onder „overleg plegen” en „aan de orde stellen” moet worden verstaan, ontbreekt. Evenzo elke aanduiding omtrent de zwaarte die de commandant aan het advies moet toekennen. In lid 3 staat alleen vermeld dat van het advies afwijkende beslissingen moeten worden gemotiveerd. Door deze vaagheid in terminologie is het mogelijk dat grote verschillen in interpretatie en verwachtingen ontstaan omtrent de rol van het overlegorgaan.

Duidelijk is wel dat van *meebeslissen* geen sprake is, evenmin van *meezeggen*.

De hele sectoren *meeweten* en *meepraten* zijn echter beschikbaar. Ergens op dit lijnstuk zal ieder overlegorgaan zijn plaats moeten vinden, mogelijk echter bevechten. Het is immers zeer goed moge-

lijk dat commandant en overlegorgaan aanzienlijk van mening zullen verschillen over de gewenste plaats van het overlegorgaan op het competentiecontinuüm.

Object

Het object van het overleg wordt op het eerste gezicht duidelijk vastgesteld. Art. 5, lid 1: „alle aangelegenheden die de dienstomstandigheden en het leefklimaat, binnen het ressort waarvoor het overlegorgaan is ingesteld, betreffen”. Duidelijk is het de bedoeling dat de compagniesoverlegorganen zich bezighouden met compagniesaangelegenheden, de bataljonsoverlegorganen met bataljonsaangelegenheden, enz.

Reeds is gebleken dat men, ook van hogerhand, van het begin af deze beperking tot het ressort als niet-realistisch heeft onderkend en maatregelen heeft getroffen om een lijn naar boven te laten functioneren. De reden hiervoor is, dat de dienstomstandigheden en het leefklimaat zoals die zich op compagniesniveau manifesteren, maar voor een klein deel op dit niveau worden bepaald.

Wat zijn eigenlijk die dienstomstandigheden en dat leefklimaat? Het ligt voor de hand ze te omschrijven als „de omstandigheden waaronder normaliter de dienst wordt verricht”, en „de omstandigheden waaronder normaliter wordt geleefd”. Aangezien geen enkele officiële instantie tot op heden deze begrippen heeft gedefinieerd, zijn deze omschrijvingen volkomen gerechtvaardigd, hetgeen dan weer betekent dat er in wezen geen onderwerp is waarmee de overlegorganen niet te maken hebben. Engere interpretatie van deze begrippen is echter zeer goed denkbaar, waardoor al bij de objectbepaling een potentiële bron van conflict ligt. Behalve dat deze objectomschrijving door slechts twee trefwoorden de nodige interpretatiemoeilijkheden kan meebrengen, doet zich met betrekking tot dit aspect nog een moeilijkheid voor. Bij de commandovoering treffen de commandanten vele maatregelen die kunnen worden geïnterpreteerd als uitvoerende maatregelen in het rechtspositionele vlak, bv. het verlenen van verlof, het laten werken buiten de diensturen. Deze maatregelen liggen ook veelvuldig op het terrein van het leefklimaat en de dienstomstandigheden. Ergo, de overlegorganen dienen bij de besluitvoorbereiding te worden betrokken. Ingevolge de Militaire Ambtenarenwet mag overleg over rechtspositionele zaken echter alleen plaatsvinden tussen het bevoegde gezag en de belangenverenigingen, en deze verenigingen zijn in de overlegorganen niet vertegen-

woordigd. Aangezien bovendien niet vaststaat wat nu eigenlijk precies „rechtspositioneel” is en wat „leefklimaat” en „dienstomstandigheden” zijn, kan geen commandant te goeder trouw de Regeling Overlegorganen uitvoeren zonder van tijd tot tijd de wet te overtreden.

Wellicht is deze voorstelling van zaken nu nog overdreven, in ieder geval illustreert zij hoe onzorgvuldig de objectomschrijving heeft plaatsgevonden. Bovendien bestaat er een reële kans dat dit toekomstbeeld binnenkort praktijk zal worden. Er zijn al diverse aanwijzingen dat verschillende belangenverenigingen zich van deze interferentie met hun werkgebied bewust zijn geworden. Het is te verwachten dat deze bewustwording binnen afzienbare tijd zal resulteren in een aan de orde stellen van bovengenoemde problematiek.

Niveau

Hoewel het niet onmogelijk is dat een commandant zijn beleid in het overleg betreft — de regeling maakt dit niet onmogelijk — wil het ons voorkomen dat de overlegorganen qua *niveau* als *uitvoeringsoverleg* moeten worden aangemerkt. Deze opvatting wordt vooral gebaseerd op art. 5 lid 2, waarin overleg wordt voorgeschreven alvorens *maatregelen* worden getroffen. Maatregelen duiden op de uitvoering van een al geconcipieerd beleid. Ook de preambule van de regeling wijst in deze richting, daar zij het overleg ziet als bijdrage tot het realiseren van enkele doelstellingen van het personeelsbeleid.

Karakter

Ook dit komt uit de preambule duidelijk naar voren. De te realiseren doelstellingen liggen geheel in het vlak van verbeteren en optimaliseren van het welzijn van het personeel. Het *personele belang* is derhalve primair.

Na toetsing van de Regeling Overlegorganen aan de omschrijving en karakteristieken van overleg, kan nu worden geconcludeerd dat dit overleg in „grondvorm” is:

Uitvoeringsoverleg waarbij de personele belangen prevaleren en de mate van invloed zich uitstrekt tot meeweten en meepraten.

De Regeling Overlegorganen blijkt dus ook in de cellen 7 en 8 van afb. 2 te moeten worden geplaatst. Welke vorm van overleg feitelijk in en met een overlegorgaan zal plaatsvinden is in hoge mate situationeel bepaald.

Zowel de verstandhouding tussen commandant en overlegorgaan als de aard van het onderwerp zijn,

met vele andere factoren, van invloed op de kwaliteit van het overleg en de mate van invloed die bij de besluitvoorbereiding wordt uitgeoefend.

Toetsing van de Regeling Overlegorganen aan de voorwaarden voor overleg

Duidelijkheid en overeenstemming over de overlegvorm

Zoals in het voorgaande al is uiteengezet, biedt de Regeling Overlegorganen in haar huidige vorm legio mogelijkheden tot misverstanden en onbegrip tussen de overleggende partijen. Een competentievaststelling die alleen maar aangeeft wat niet mag, een objectomschrijving in niet-gedefinieerde dus multi-interpretabele termen, onzorgvuldig en inconsistent taalgebruik in de desbetreffende landmachtorder geven ruimschoots ruimte voor het ontstaan van interpretatieverschillen en divergerende verwachtingspatronen. Dat dit ook gebeurt blijkt o.a. uit de roep om beslissingsbevoegdheid voor de overlegorganen enerzijds en de visie (van mr. Dake) op de overlegorganen als informatiebronnen voor het hogere echelon anderzijds.

Het spreekt vanzelf dat, aangezien er zulke uiteenlopende meningen bestaan omtrent de inhoudsaspecten van het functioneren van de overlegorganen, er geen overeenstemming kan bestaan omtrent de vorm die aan dit overleg moet worden gegeven.

Overlegbereidheid

De basis van de mentaliteit die wij overlegbereidheid hebben genoemd is de overtuiging dat overleg een noodzaak én een recht is. Naar onze mening komt deze overtuiging met name met betrekking tot de relatie commandant—ondergeschikten, in de KL nog niet op algemene schaal voor.

In de eerste plaats is deze overtuiging strijdig met het militaire patroon waarnaar een groot deel van het nu actief dienende beroepspersoneel is gevormd. Zij zien overleg als een de militaire organisatie wezensvreemd, zo niet vijandig, element. Aangezien deze houding bij betrekkelijk velen latent aanwezig is maakt de onduidelijkheid die kenmerkend is voor de Regeling Overlegorganen deze meer manifest dan nodig zou zijn geweest. In situaties van onzekerheid zijn de meeste mensen nu eenmaal geneigd terug te vallen op oude zekerheden. De image van de overlegorganen als zijnde typisch iets van en voor dienstplichtigen, doet, op basis van de bestaande tegenstellingen tussen vrijwillig dienende en dienstplichtige militairen, ook geen goed aan de wederzijdse bereidheid tot over-

leg. Wij menen dan ook dat in het algemeen de overlegbereidheid in de elementaire vorm van „bereid zijn zich te laten beïnvloeden” bij de in de overlegorganen opererende partijen niet zo groot is. Het wederzijds bestaande wantrouwen in elkaars goede bedoelingen vormt hier voorshands de grote handicap.

Het introduceren van een novum als de overlegorganen moet volgens ons dan ook gepaard gaan met grootscheepse, systematische en blijvende „vormingsactiviteiten”, gericht op het beïnvloeden en openstellen van de geesten voor deze vorm van overleg. Deze activiteiten moeten worden geïntegreerd in zowel de opleidings-, her- en bijscholingsprogramma's als in de vorming van de vrijwillig dienende en dienstplichtige militairen. Van een dergelijke begeleiding is geen sprake; de overlegorganen zijn ingesteld en daarmee (praktisch) uit.

Evenmin is er tot op heden sprake van dat het bestaan van de overlegorganen heeft doorgewerkt in de organisatiestructuur, de voorgeschreven procedures of de voorschriften. Door dit isolement worden de overlegorganen niet tot iets „vanzelfsprekends”, maar ontstaat de indruk dat men in de overlegorganen moet overleggen om het overleggen zélf in plaats van om iets te produceren.

Overlegvaardigheid en -mogelijkheid

Is *willen* overleggen een voorwaarde voor goed overleg, *kunnen* overleggen is eveneens van groot belang.

Het is duidelijk dat in de KL op dit gebied geen gunstige situatie bestaat. Het centralistische systeem van leiding geven, de veelheid van relatief autonome instanties en de gewenst geachte grote mate van uniformiteit beperken de speelruimte van de commandant. Het ontbreken van enige gesystematiseerde „opleiding” voor de voor overleg nodige vaardigheden is een ernstige handicap.

Een aantal van de genoemde vaardigheden kan men gelukkig in de praktijk verwerven. De frequente en voortdurende aflossing van zowel commandanten als leden van de overlegorganen maakt helaas ook het rendement van deze „praktijkopleiding” gering.

Onderlinge machtsverhouding

Het is een feit, dat in ieder geval de commandant een machtig man is ten opzichte van zijn ondergeschikten. In de Regeling Overlegorganen is de voorzitter met betrekking tot het overleg een machtig man. De commandant en de voorzitter

zijn één en dezelfde persoon. Een cumulatie van macht derhalve. De commandant is echter ook overleggende partij. Het is duidelijk dat in een dergelijke constellatie de personeelsvertegenwoordigers hun rol als inferieur zullen kunnen beleven. Uitdrukkelijk zij gesteld dat hiervoor niet nodig is, dat de commandant zijn machtige positie *misbruikt*. Het vraagt echter wel bijzondere attentie om zo'n machtige positie op de juiste wijze te gebruiken. Nog moeilijker is het om naar buiten, vooral in een controversiële situatie, te voorkomen dat men denkt dat de macht wordt gebruikt resp. misbruikt.

De betere informatie waarover hij beschikt en de grotere kennis van (bedrijfs)zaken maken niet alleen de commandant tot een geduchte macht in het overleg, zij maken het voor de personeelsvertegenwoordigers ook gemakkelijk om, wanneer een en ander niet naar hun genoegen verloopt, hem te beschuldigen van gebruik of misbruik van zijn macht. Een beschuldiging waarachter ook eigen onvermogen kan worden verborgen.

Wij zijn dan ook van mening dat, uit het oogpunt van een goede gespreksrelatie, de „dubbelrol” van commandant en voorzitter geen gelukkige combinatie is.

Arbitrage

Waar spelregels bestaan, bestaan verschillen in interpretatie. Waar, zoals in de KL, belangentegengstellingen en diepgaande verschillen in opvattingen leven en met betrekking tot het overleg slechts summiere en niet altijd even gelukkige spelregels bestaan, geldt dit a fortiori. Deze verschillen in interpretatie, deze meningsverschillen, dienen te worden opgelost en weggenomen. Het is dan ook een omissie in de Regeling Overlegorganen — en vooral ook psychologisch onhandig — dat zulke conflictsituaties uiteindelijk door één van de conflicterende partijen arbitrair kunnen worden beslist. Hoe juist de beslissing uiteindelijk ook zal zijn, de kans dat zij als zodanig zal worden geaccepteerd is gering.

Evaluatie

Het zal de lezer na het voorgaande niet verbazen dat wij de Regeling Overlegorganen willen kwalificeren als: *een gebrekkige uitvoering van een goede bedoeling*.

Bij het lezen van deze kwalificatie (en van het voorgaande) moet men zich dan wél realiseren dat hier geen concrete overlegsituaties worden beoordeeld, maar de structuur van een regeling tegen de

achtergrond van de organisatie waarin aan die regeling *inhoud* moet worden gegeven. Die inhoud is kort en bondig te omschrijven als: *goed overleg*. Wanneer men dan het voorgaande wil samenvatten op een wat hoger abstractieniveau, kan men dit doen door te stellen dat bij deze regeling een sociaal-psychologische component ontbreekt. Het functioneren van mensen in gecompliceerde situaties als overlegsituaties, de reacties die het aantasten van machtsposities teweegbrengt, het bestaan van tegenstellingen en wantrouwen tussen diverse categorieën personeel, de gevolgen van vaagheid en onduidelijkheid, het niet peilen van de wensen met betrekking tot vorm en omvang van de inspraak zijn de gebieden waarop deze regeling witte vlekken vertoont.

Ten slotte is (ongeacht de intrinsieke eigenschappen van deze regeling) het invoeren van een regeling die — gemeten aan de organisatie waarin zij wordt geacht te functioneren — dermate veel progressieve en revolutionaire aspecten vertoont, zonder enige vorm van begeleiding, in onze ogen een kardinale fout geweest.

Stafoverleg

Deze vorm van overleg is alom gebruikelijk in de KL, en mag in brede kringen als bekend worden verondersteld. Ook dit overleg staat in het kader van de besluitvoorbereiding, maar is van sterk functionele aard. Kenmerkend voor deze vorm van overleg is dat het beoogt, door voortdurende uitwisseling van gegevens tussen daarbij betrokkenen, te leiden tot een besluit waarin alle factoren van invloed zijn geïntegreerd. Het functionele karakter van het overleg maakt dat de partners niet op grond van hun representatieve maar op grond van hun functionele kwaliteiten erbij worden betrokken. In feite draagt dit overleg een onpersoonlijk karakter, dat wil zeggen dat de overlegpartners niet erbij zijn betrokken als individu maar als functionaris; het bedrijfsbelang in engere zin staat centraal. Dit overleg kan en zal alle in afb. 2 genoemde vormen kunnen aannemen; de meest voorkomende zullen echter die in de cellen 5, 6, 11 en 12 zijn.

Omtrent het stafoverleg staan ons onvoldoende gegevens ter beschikking om een verantwoorde analyse te kunnen maken. Bovendien kenmerkt dit overleg zich door een grote variatie in de praktijkuitvoering. Wij vragen ons echter af of, gezien de mogelijkheden die de automatisering biedt tot verwerking van gegevens en gezien de toenemende complexiteit en omvang van de problematiek die

binnen het werkterrein van het stafoverleg ligt, de tijd niet rijp is voor een fundamentele analyse van en herbezinning op de nu gangbare en voorgescreven procedures. Hierbij ware tevens aandacht te besteden aan de relatie tussen dit overleg en de representatieve en informele vormen van overleg.

Informeel overleg

Zoals al eerder opgemerkt, zijn wij van mening dat in de KL op aanzienlijke schaal informeel overleg plaatsvindt. Hierbij verstaan wij onder informeel: niet op grond van enige regeling en/of verplichting. Hieruit volgt al een karakteristiek van dit overleg: de vrijblijvendheid waarmee de overlegpartijen aan dit overleg deelnemen. Deze vrijblijvendheid heeft zowel betrekking op het al dan niet plaatsvinden van het overleg, als op de wijze van uitvoering, de mate van invloed, de frequentie en de onderwerpen ter discussie. Het informele overleg met de belangenverenigingen, vele vergaderingen, enquêtes, commandanten die incidenteel een bepaalde aangelegenheid in bespreking brengen, troepenbeproevingen en voedingscommissies zijn een greep uit de vele manieren waarop, dikwijls al heel lang, informeel overleg in de KL wordt gevoerd.

Dikwijls is men zich van het informele karakter niet eens meer bewust, zo lang en regelmatig functioneert het overleg al. Een andere keer wordt, ten aanzien van een bepaald onderwerp, incidenteel de opinie gepeild. Gezien deze diversiteit is het uitermate moeilijk het informeel overleg in algemene zin te karakteriseren.

Daarom beperken wij ons tot de volgende opmerkingen.

— Behalve door de al genoemde vrijblijvendheid wordt dit overleg bedreigd door een zekere selectiviteit. Het gevaar bestaat dat men alleen overlegt met diegenen waarmee men naar verwachting vruchtbaar zal kunnen overleggen. De potentiële en/of al bekende oppositie wordt er niet bij betrokken waardoor schijnrepresentativiteit ontstaat. — In deze overlegvorm zal *meezeggen* relatief dikwijls voorkomen, aangezien juist de behoefte aan een specifiek deskundige inbreng dikwijls de reden zal zijn voor het gebruiken van deze overlegvorm.

— De grens tussen stafoverleg en informeel overleg is diffuus en in hoge mate afhankelijk van persoonlijke interpretatie.

— Het in grote mate vóórkomen van informeel overleg is zowel een positieve als een negatieve in-

dicatie. Enerzijds duidt het op een zekere mate van vitaliteit, betrokkenheid, overlegbereidheid en pragmatisme. Anderzijds duidt het ook op te weinig en/of verstopte communicatiekanalen en formele overlegmogelijkheden, het ontbreken van zichtbare resultaten van het formele overleg, het verkeerd of niet onderkennen van levende behoeften en verwachtingen.

Het is vooral op grond van deze belangrijke indicatieve functie dat wij het van groot belang vinden dat én de stand van zaken én de ontwikkelingen met betrekking tot het informeel overleg voortdu-

rend worden gevolgd, geanalyseerd en geëvalueerd.

Ons beeld van de structuur van de in de KL bestaande vormen van geïnstitutionaliseerd overleg is niet onverdeeld gunstig. Dit behoeft niet te betekenen dat het feitelijke functioneren van dit overleg hetzelfde beeld vertoont. Het betekent echter wel dat het overleg dat binnen een dergelijke structuur moet plaatsvinden nooit optimaal zal zijn. In het laatste artikel zullen wij daarom gedachten ontwikkelen die een verbetering van deze structuur beogen.

MEDEDELING

Sedert 1 januari 1972 wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de 2e Secretaris (p.a. Laan van Clingendael 121, Den Haag) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

Hovering into action

Military and other applications of the hovercraft

Norman L. Dodd

Colonel UK Army, retired

Only a little more than a decade has passed since the hovercraft became a viable military vehicle. A vehicle which is now in service with the armed forces of countries in different parts of the world. When the first experimental hovercraft took to the air the invention was hailed by the over optimistic as a machine which would revolutionize warfare both on land and sea. It was, they thought, going to render obsolete many vehicles and weapons including naval patrol vessels, amphibious landing craft and maybe even helicopters for certain operations.

Such predictions were, of course, over enthusiastic. Although air propulsion gives these craft a special freedom of manoeuvre and allows them to move efficiently from land to water and to operate over swamp and marshy ground inaccessible to boats and land vehicles they are unfortunately expensive to build. For this reason they must be used for operations in situations in which they can perform tasks normally requiring combinations of other types of vehicles. In addition they must, where possible, have role versatility and be able to be converted rapidly from a load or troop carrier to a fighting machine.

The principle on which the hovercraft operates is simplicity itself. Air is drawn through a "funnel" built into the top of a rectangular buoyancy tank which is fitted with a "skirt" round the bottom of

the sides. It is then blown out through ducts or holes around the periphery of the buoyancy tank. As the air stream hits the surface, be it land or water, it forces the whole contraption upwards before the air escapes between the skirt and the surface. Forward motion can then be obtained by the use of an aircraft type propeller. The snag was to build flexible skirts sufficiently strong and durable to permit fast travel over waves and rough ground and so give the craft an amphibious and practical operational future.

This the British Hovercraft Corporation Ltd, the first manufacturer of a manned hovercraft and the largest hovercraft builder in the world, did by building the upper half of the skirt as a double walled structure made in segments which run around the periphery of the craft. This is known as the "bag" and attached to it are a number of flexible extensions which have contact with the surface over which the craft is travelling to form an air seal for the cushion of air. These are called the "fingers". The whole skirt also acts as a shock absorber accepting any impact from obstacles or waves before it is transmitted to the hard structure. Once these skirts had been successfully developed it was a question of obtaining the correct power units, fans and propellers to produce maximum performance for weight required. This work was started in 1959 when the first manned hovercraft, the SRN1, took to the air.

British Army hovercraft CC7 (British Hovercraft Corporation Ltd)

The British Services, with their tradition of amphibious operations, immediately showed interest and in 1962 formed the Inter Service Hovercraft Trial Unit. The unit first took delivery of a 37,5 ton BHC SRN3. Exhaustive evaluation trials were carried out in many parts of the world to test its troop and vehicle carrying capabilities, its possibilities as an anti submarine and fishery protection vessel and as a weapon platform. This particular hovercraft is still in operation and its excellent military service has led to the present orders for the larger and much more effective 45 ton Wellington BH7 for the Royal Navy and the Imperial Iranian Navy.

The smaller SRN5 type of craft also operated by the IHTU took part in the Borneo operations of 1965. There it was used for logistic support, troop carrying, coastal and river patrols. Later the Inter Service Unit tested it overland and in the swamps of Thailand; operational trials which were partly instrumental in causing the United States to decide to evaluate these craft for use in Vietnam.

After the British trials and operations the Inter Service Unit reverted to its normal task of training military hovercraft pilots and evaluating new developments. Their latest trial was carried out in the Baltic Sea where they showed the paces of the new 50 ton BH7-Mk2 to the Swedish, Finnish and Danish forces. This craft returned the 1,100 miles to its home base at HMS Daedalus at Lee on Solent under its own power, no mean achievement and proof of its reliability.

In June 1967 the Royal Navy decided that the hovercraft had an operational role and therefore formed a unit to convert and operate a civilian 10 ton SRN6 Winchester Class in the Falkland Isles. Its task is to provide mobility and logistic support for the Royal Marine garrison and the local Defence Force of these bleak isles in the South Atlantic. There are about 200 islands stretching 150 miles from East to West and 80 miles from North to South; most of the population of 2000 lives in the town of Stanley, the remainder are scattered around in isolated settlements. There are no roads outside Stanley and all communications to the outer isles are by sea, the weather is often wild and there are few sheltered landings. The ground is boggy with many streams and stone outcrops and few trees. A perfect area for the use of amphibious hovercraft both over land and sea. The BHC SRN6 employed there has been fitted with Decca 202 radar, HF and VHF radios,

an overload fuel system and an auxiliary power unit driving an additional generator. With this extra equipment it provides a mobile headquarters when required. The garrison forces are delighted with the marked increase in mobility and flexibility which it has given them; they have found it more reliable and of better use in this climate and terrain than a helicopter.

The hovercraft used by the US Forces in Vietnam are British Hovercraft Corporation's SRN5s, fitted by the Bell Aerosystems Company with more powerful American engines and plastic armour. The first unit, the Patrol Air Cushion Vehicle (PACV) Division 107 of the US Navy, commenced training in 1965. After duty at the fleet amphibious base at Coronado Beach near San Diego they were shipped to Vietnam in the Dock Land Craft (LSD) USS Tortuga. On arrival they were used in comparatively peaceful areas to intercept and examine local junks and sampans. Later they were fitted with half inch and 7.62 mm machineguns and were assigned to operation "Game Warden", patrolling the rivers of the Mekong Delta to prevent contraband and gun running. However it was soon realized that such operations were not making the full use of the capabilities of the hovercraft for they were doing duties which could just as well be carried out by normal patrol vessels. They were therefore reassigned to the Plain of Reeds, a vast area of swamps where full use could be made of their special capabilities. The area was full of Viet Cong villages and hideouts. From their temporary base at Hoc Hoa the unit soon made its presence felt in areas unreachable by boat or land and where there are limited landing places for helicopters. In two short periods of operations totalling 14 days twenty three VC were killed, eleven captured, seventy one enemy sampans were sunk and quantities of ammunition and weapons seized.

After this successful operational evaluation the hovercraft returned to the United States for refurbishment at Bell Aerosystems before returning for a further tour in Vietnam as Coastal Division 17 in 1968.

The success of the unit in 1966 had caused the US Army to order a further three craft with strengthened side decks, heavier armament and a more powerful gas turbine engine. By 1968 they were in action in the Plain of Reeds from a base at Darg Tom.

The Shah of Iran was quick to realize the value

One of the SRN4s operated by Seespeed on the Dover Boulogne route in the Channel. With a top speed of 78 knots (148 km/h) these craft would have a high reinforcement capability in time of crisis; they can carry 254 passengers and 30 vehicles

of the hovercraft for naval and coast guard work in the Persian Gulf. The Imperial Iranian Navy presently operates eight SRN6 Winchesters, two BH7-Mk2 Wellingtons and a further four BH7-Mk2 Wellingtons and a further four BH7-Mk5s are on order. Other hovercraft are presently in service with the Italian Interforce Unit, the Brunei Defence Force and the Saudi Arabian Coastguard.

Because the 50 ton BH7-Mk5 Wellington is the world's newest hovercraft it is worthwhile to take a closer look at its design and capabilities. There are two models, the logistic and the combat, but both are only variants of the one design.

The length is 78 ft (23,9 m), beam 45 ft 6 inches (13,9 m), the bow opening is 15 ft 9 inches by 7 ft 3 inches and the deck headroom is 7 ft 10 inches (2,4 m). It is powered by a Rolls Royce Marine Proteus gas turbine of 4250 shp (4309 cv). The propeller is a Hawker Siddeley Dynamics 4 blade convertible pitch. The maximum disposable load of the logistic model is 16 tons and 14 for the combat design. The cruise speed over calm water is 60 kts with a maximum of 65 kts and over waves of up to 5 ft height it can still reach 45 kts. Its endurance is about twelve hours with a range of 700 miles over calm sea or over marshland carrying a fuel load of 12.5 tons. The logistic load can either be in pallets (20 standard NATO), or six 105 mm pack howitzers or 3 Daimler Ferret Scout Cars or 92 fully equipped troops or a combination of vehicles, loads and men to the weight capacity of 14 tons.

The combination of payload and high speed plus its amphibious capabilities gives it the ability to transport a large tonnage in a given operating time

and so enables a rapid build up of personnel and equipment at the vital point.

The combat model can mount a variety of weapons of which the most appropriate would be various forms of guided missiles including the Nord Exocet, Nord SS12 surface to surface missiles and the Short Seacat surface to air. A wide range of installations of the machinegun types up to 20 and 30 mm can also be fitted but the type fitted is left to the operator to decide.

The structure is built from corrosion resistant materials and considerable use is made of reinforced plastics. The skirts, which have already been described, are now made from a specially developed composite synthetic rubber coated fabric. Internally the centre section is divided from the side cabin by longitudinal walls. The centre part provides the main hold in the logistic model and the operations room in the combat design. The control cabin is located centrally on the roof, giving all round visibility.

The normal crew for the logistic model is four: a pilot, a navigator/radar operator, an engineer/gunner and a further gunner. The combat craft, in its fast attack role, can carry two watches each of five men; these would be the commanding officer, mechanical engineer, two lookout/gunners and the cook who acts as a further lookout or gunner.

Maintenance is comparatively easy; most first line repairs can be done in situ but for protected operations a minimum of six engineers are required. These include two for the structure, skirt and systems, two for the engine, one electrical, one radio and radar. The hovercraft can operate from a simple base; a rock or debris approach with a slope of less than 1 in 12 is needed plus fuel store, ammunition, water and, if possible, power, a store

and covered repair shop are the minimum requirements.

The Wellington hovercraft uses many of the same components as the four engined Mountbatten SRN4 passenger and car ferries which have been running with great regularity and efficiency across the Channel between Dover and Boulogne, Dover and Calais (British Rail Seaspeed) and Ramsgate and Calais (Hoverlloyd). The latter route passes over the dangerous Goodwin Sands which are exposed at low tide. The standard SRN4s carry 254 passengers and 30 vehicles although this can be increased to 262 passengers and 37 vehicles. These 130 ft (39,68 m) craft, which in war would have a considerable military capability for fast cross channel resupply and reinforcement, can operate in 8 to 10 feet seas and have service speeds of up to 50 knots.

Besides ferry operations the hovercrafts have many other civilian applications. One Winchester is presently in use at Mangere Airport, New Zealand, as a crash and firefighting vehicle. This airport is situated in a harbour of about 150 sq mls much of which becomes mudflats or is less than 3 feet deep at low tide. A Warden has proved its worth in over 250 rescue operations in the Vancouver area where it is manned by the Canadian Coastguard Service. Another two Wardens are operated successfully by the US Coast Guard in San Francisco. Hovercraft are, in fact, the only vehicles which meet the International Civil Aviation Organisation's criteria for rescue vehicles on airfields adjacent to difficult or muddy terrain, water or swampy areas. In Iran a hovercraft carried out invaluable rescue and medical operations during a disastrous flood saving several hundred lives. The members of the National Geographical Expeditions used hovercraft to travel 2000 miles up the Amazon, Negro and Orinoco rivers in South America and for 5000 miles on the Niger and Congo in West Africa. A good example of their reliability away from permanent bases.

Winchesters have proved themselves in the exploitation of natural resources in marginal terrain. The oil industry quickly realized the potential of hovercraft for geophysical survey operations. Hoverwork Company and the Pacific Hoverwork Company have operated them for various firms in Holland on the inter tidal Waddensea, in the Persian Gulf around Abu Dhabi and Bahrain, in Alaska over the tundra near Prudhoe Bay, in the ice congested waters of Beaufort Sea, in the shallow waters off Tunisia and for supporting offshore oil rigs in Brunei.

In November 1972 the world's first hover-dredger built by Dredge and Marine in Cornwall showed its efficiency on the Penryn river. It weighs 114 tons and has the delightful name of "Mudstomper".

Already there are about sixty hovercraft of various types and sizes earning their living in civilian operations from Britain to New Zealand and so their future as a normal part of the world transport system seems secure. Militarily, although the early dreams of the future have been superceded by a more thoughtful and considered assessment of their capabilities, they passed the trials stage and proved themselves in operations worldwide. The British Services, who have eleven in operation, have ordered the conversion of two 7 ton SRN5 hovercraft by "stretching" them from 38 to 53 feet in length. They will have an open well deck and flat sided decks, and will be able to carry land-rover type vehicles and 14,000 lbs of cargo. Orders from the armed services of other countries including Iran are presently being processed.

How far they will eventually dominate the military scene in future years depends principally upon how much use can be made of their unique operating techniques and tactics they allow and cost effectiveness of their multi role and multi purpose capability. In the last decade they have come a long way.

Verkenning in de Cavalerie

A. C. Floor

Luitenant-Kolonel der Cavalerie

II, slot van blz. 117

In de Militaire Spectator van maart jl. is deze bijdrage over tanks reeds aangekondigd. Ook werd uitvoerig ingegaan op de omstandigheid waarom deze gedachten in drukinkt werden omgezet, zodat de inleiding nu kort kan zijn.

Na een beknopt exposé omtrent vroegere en huidige zienswijzen zal een beeld worden gegeven van de nieuwe en verwachte ontwikkelingen, waarna dit betoog met een beschouwing zal worden afgerond. Hierbij zal de tank niet slechts worden gezien als enkelvoudig, gecompliceerd fenomeen, maar ook zal aandacht worden besteed aan de problemen van het tankwapen in collectieve zin. Alles wijst op een verdere ontwikkeling van de deelfacetten van de tank, een ontwikkeling nochtans, die naar tijd gemeten een steeds steiler oplopende curve vertoont. De verwerving van een nieuwe tank vergde een kwart eeuw geleden ongeveer vijf jaar. Thans moet met een periode van tien jaar rekening worden gehouden. Ook de kostprijs is sedertdien nagenoeg verdubbeld. Reeds deze feiten maken het noodzakelijk om *nu* over de problemen van *morgen* na te denken. Een andere noodzaak is dat de jongeren thans meedenken over concepties waar ze in de toekomst achter moeten kunnen staan, omdat ze zelf ermee moeten werken.

Van strijdwagen tot gevechtstank

Ca. 3000 jaar v.C. werden door de Egyptenaren al strijdagens gebruikt. De bemanning bestond uit een menner en een boogschutter, een tweemansconceptie dus. Het aantal paardekrachten bedroeg één. Uit Exodus 14:7 e.v. blijkt dat men toen reeds problemen had met de beweeglijkheid, want de strijdagens liepen vast in het zand van de Rode Zee.

Later hadden ook de Assyriërs strijdagens waarvan de wielen van scherpe messen waren voorzien; extra schilddraggers met leren schilden waren aan de bemanning toegevoegd. Bij het begin van de jaartelling beschikten o.m. de Romeinen over strijdagens die door geharnaste paarden werden

getrokken en bemand waren met soldaten die behalve een schild ook een harnas droegen. Hannibal gebruikte reeds olifanten in de strijd tegen de Romeinse legioenen.

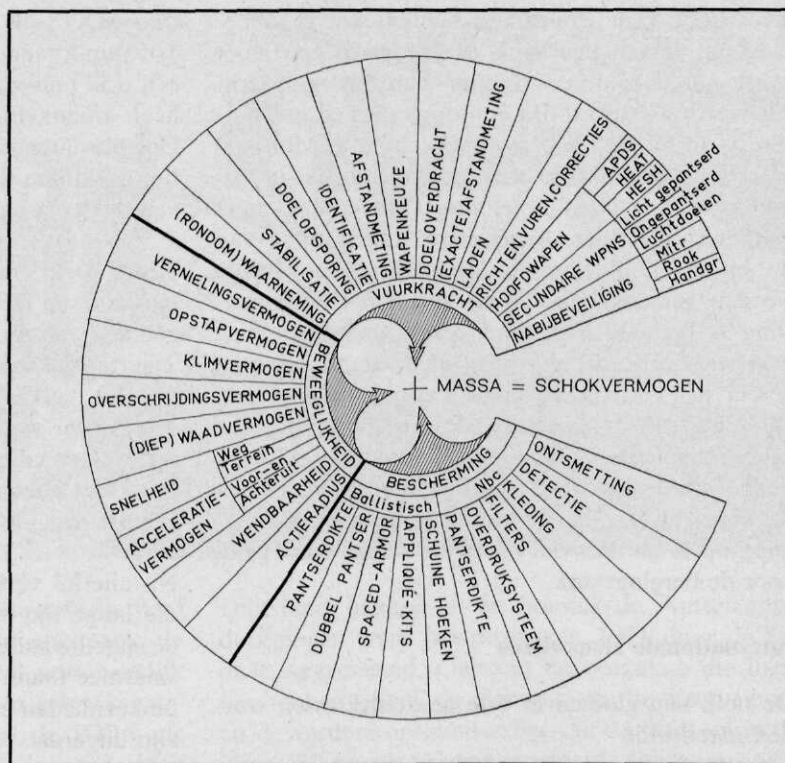
Weer later hield o.m. Leonardo da Vinci zich onledig met de herstructurering van de toenmalige conceptie van de gevechtswagen. Zijn ideeën waren voornamelijk gericht op het verbeteren van de beweeglijkheid. Hoewel elke uitvinding een antwoord is op een behoefte, werden zijn ideeën destijds niet in praktijk gebracht.

Na de uitvinding van het buskruit en de stoommachine bouwde James Cowan een door stoomtractie aangedreven gepantserd voertuig. De actieradius bedroeg slechts een paar honderd meter. Pas in de Eerste Wereldoorlog ging het doek op voor de tank. De Engelse Kolonel Swinton kreeg van Churchill opdracht een model te construeren. De eerste bewapende „Big Willie” verscheen in 1916 op het slagveld aan de Somme. Het was meer een gepantserd rijdend mitrailleurnest, en bedoeld om het *statische* element van de loopgravenoorlog te *doorbreken*. Na dit aanvankelijke succes kreeg de tank later een *infanterie-ondersteunend* karakter.

Sedert het eerste optreden is doorlopend en grondig gesleuteld aan zowel principiële als randproblemen en het accent werd nadien opnieuw verlegd: de tank ontwikkelde zich tot een *infanterie-begeleidend* wapen. Dank zij een verder proberen en uitbuiten van de conceptionele mogelijkheden is de tank geëvolueerd tot het meest optimale gevechtsmiddel op de grond en kan thans, zonder chauvinisme, de *drager* van het moderne bewegelijke gevecht worden genoemd.

Het zou onjuist zijn te veronderstellen dat de verbeteringen zich spontaan hebben aangemeld. Ze zijn in feite de optelsom van menselijke vergissingen. Bovendien maakt de techniek in de chaos van een oorlog zulke bliksemsnelle sprongen dat ze nauwelijks door de menselijke mentaliteit kan worden bijgebeend. We mogen constateren dat wij ons thans warmen aan de kastanjes die in het ver-

Afb. 1 De kenmerken van de tank

leden door idealistische zwoegers uit het vuur zijn gehaald. En nóg zijn we er niet. De tank heeft drie hoofdkenmerken die zijn opgebouwd uit tal van kleinere facetten. In afb. 1 zijn ze schematisch weergegeven; let daarbij vooral op de kleine lettertjes van de „tankpolis”.

De Nederlandse tankeenheden

Vóór de Tweede Wereldoorlog beschikte het Nederlandse leger over enkele pantserwagens, doch niet over tanks. In 1939 werden enkele modellen van de Franse Renaulttank M18 aangekocht. Het beproevingsstadium was nog niet beëindigd toen de oorlog uitbrak (zie afb. 2). Bij de naoorlogse wederopbouw van de strijdkrachten werd bij het wapen der cavalerie een Proefeskadron Vechtwagens opgericht en de Sherman-tank werd in gebruik genomen. De cavalerie van het KNIL beschikte over de Stewart-tank. De naam „proefeskadron” veranderde reeds spoedig in „Depot Vechtwagens” en nog later in „Depot Cavalerie”.

In het begin van de jaren '50 werd de Centurion-tank in de organisatie opgenomen en het eerste tankbataljon werd opgericht. In de volgorde van de karaktereigenschappen nam de beweeglijkheid de derde plaats in. De Amerikaans-Westduitse ontwikkelingen van de MBT70 werden zeer geïnteresseerd gevolgd. Intussen werden de Centu-

riëntanks voor het grootste deel uitgerust met een 105 mm-kanon. Toen eindelijk de nodige financiële middelen voor de vernieuwing van de tankvloot ter beschikking kwamen, werd de Leopard-tank aangekocht.

De taakstelling van de tankbataljons is om acties uit te voeren waarbij vuurkracht, pantsering en beweeglijkheid op de voorgrond staan. Bij offensieve operaties zullen de tankeenheden de kern vormen van het aanvalschelon; bij defensieve operaties zullen deze eenheden meer in reserve worden gehouden voor het uitvoeren van tegenaanvallen. Het behoeft geen betoog dat bij Leopard-eenheden de beweeglijkheid vóór de pantsering moet worden genoemd. De Leopard is immers gebouwd op de filosofie dat de bescherming door de tactische beweeglijkheid wordt begunstigd. De beweeglijkheid van deze tank wordt in vele landen, zelfs in Rusland, blijkbaar goed onderkend. Niet alleen in vele NAVO-landen, doch ook in de WP-landen is over de eigenschappen van de Leopard-tank gepubliceerd, o.m. in *Voyenny Vvestnik* (USSR).

Het is te betreuren dat het meest in het oog lopende kenmerk van de Leopard-tank binnen het Eerste Legerkorps op een eenzijdige, subjectieve wijze in de publiciteit is gebracht door een beproeving m.b.t. het nemen van sloten [1]. Voor iedere tank is wel een sloot te vinden waar hij niet zonder

meer door kan. Bovendien heeft het geen be-
toog dat indien een tank *langzaam* in een sloot
wordt gereden, de continuïteit van beweging ern-
stig wordt verstoord. Bij demonstraties en oefenin-
gen (o.m. bij de Panzertruppenschule te Münster)
is aangetoond, dat de tank ook in moerassig ter-
rein zelfs nog goed accelereert. Bovendien moet
bij het rijden door draadversperringen tijdig van
de bij de tank horende draadkniptang gebruik
worden gemaakt. Indien de proef als waarschu-
wing is bedoeld kan deze zeker waarde hebben
maar dan nóg rijst de vraag of de publikatie niet
eerder het vertrouwen in de Leopardtank afremt.
De schop, de houweel en de draadkniptang zijn
geen ornamenten, doch dienen om de tank ook
onder minder goede terreinomstandigheden ope-
rationeel te houden. In dit kader kan ik niet na-
laten op te merken dat dit in zeer hoge mate geldt
voor de bergingstank.

Internationale zienswijzen

De tank kan globaal in drie gewichtsklassen wor-
den ingedeeld:

- de lichte tank, tot ca. 20 t (bv. de AMX13 en
de PT76);
- de middelbare tank, tot 40 t (bv. de Leopard
en de T54/55);
- de zware tank, met een gewicht van 40 t en
meer (bv. de Chieftain en de M60).

Het is niet mogelijk een indeling te maken aan de
hand van het kaliber van het hoofdwapen. Zowel

de AMX13 als de Leopard zijn uitgerust met een
105 mm-kanon. De lichte Sheridantank heeft zelfs
een 152 mm-wapensysteem. Een en ander is ge-
heel afhankelijk van de gehanteerde conceptie.
Het absolute karakter van de kenmerken is rela-
tief geworden door de veelheid van mogelijkheden
van de deelaspecten.

Reeds vóór de Tweede Wereldoorlog bouwde
Rusland de T34. Deze tank bleek, ondanks de
goede kwaliteit, niet opgewassen tegen de Duitse
Tigertank. Dit was hoofdzakelijk te wijten aan het
feit dat de T34 een bemanning had bestaande uit
drie leden, waarbij de comandant tevens schutter
was. Toen deze tekortkoming was weggewerkt
bleek dat alleen reeds hierdoor de totale gevechts-
waarde van de T34/43 aanzienlijk was toegenomen.

Na allerlei verbeteringen ontstonden de T34/85,
die lange tijd standaardtank is geweest — ook in
de satellietstaten — alsmede de T54 en de T55
waarmee thans het grootste deel van de Russische
tankeenheden en die van de Warschau-Pactlanden
zijn uitgerust.

Enkele jaren geleden werd de T62 (40 t) in ge-
bruik genomen (afb. 3). Deze is thans bij ongeveer
de helft van de Russische eenheden in Europa in-
gevoerd. Het principiële verschil met de voorgaan-
de generaties is het 115 mm-kanon met gladde
loop waarmee zowel normale als door vinnen ge-
stabiliseerde projectielen kunnen worden afge-
vuurd. Door de hoge aanvangssnelheid is de baan
erg gestrekt. Het doorslagvermogen is groot, maar

Afb. 2 De Renault M18 van 6,5 ton;
beproeving op 11 november 1939 in
geïnuundeerd gebied

Afb. 3 De Russische T62, 115 mm-kanon met gladde loop

het systeem dient op het gebied van trefzekerheid nog te worden verbeterd. Aan een nieuwe tank, de T64, wordt hard gewerkt. Deze zal vermoedelijk tegen het eind van dit decennium in gebruik worden genomen. De Russen hebben de PT76 als lichte amfibische tank. Deze tank is goed doch niet spectaculair. Ook dient de BMP76 te worden genoemd; dit is wel een pantserinfanterievoertuig doch het lijkt iets op een tank, omdat de bewapening o.m. bestaat uit een 76 mm-kanon. Betrouwbare bronnen vermelden dat de gevechtswaarde zeer aanzienlijk is.

Tactisch gezien hechten de Russen grote waarde aan een verrassend massaal optreden uit de diepte, in elkaar opvolgende aanvalsgolven, waarbij in samenwerking met pantserinfanterie diep wordt doorgestoten in vijandelijk gebied.

Voor een meer gedetailleerde beschrijving van de voorgenomen Amerikaanse, Westduitse, Franse en Engelse verbeteringen op het gebied van tanks wordt verwezen naar literatuuropgave [4].

Amerika heeft in de Tweede Wereldoorlog groot succes ge oogst met de betrekkelijk eenvoudige doch betrouwbare Sherman M4A3. Na de oorlog werden o.m. de Pershing- en de Pattontank ontwikkeld, waarvan de laatste als M48 grote bekendheid verwierf. De M60, waarmee thans het grootste deel van de Amerikaanse tankeenheden is uitgerust, werd na de ingebruikneming reeds spoedig gemodificeerd tot de M60A1; de M60A2 werd met hetzelfde wapensysteem als de Sheridantank uitgevoerd. Jaren geleden werd met West-Duitsland de ontwikkeling gestart van de MBT70. Deze ontwikkeling vlotte niet en werd te duur; West-

Duitsland haakte af en hoewel de Amerikanen doorgingen werd het project in 1971 door de Senaat weggestemd. Omtrent de oorzaken die hiertoe hebben geleid, de planning van de nieuwe tank en de verdere optimalisering van de M60 tot in de jaren '80 wordt verwezen naar de literatuuropgave. De lichte Sheridantank is voorzien van een 152 mm-kanon/raketsysteem. De pantsering is uit licht metaal opgebouwd. De tank is luchttransportabel en amfibisch. Ook deze tank wordt nog verbeterd.

Gewapend met een enorme ervaring, die in de Tweede Wereldoorlog, o.m. met de Panther (afb. 4), werd opgedaan, heeft West-Duitsland sedert 1958 gewerkt aan de ontwikkeling van een standaardtank. Tevens werd in een later stadium met de Amerikanen een gezamenlijk project gestart doch in 1968 is deze samenwerking gestopt. De ontwikkeling van de standaardtank leidde tot de Leopard I, die een zeer goede naam heeft en bij verschillende NAVO-landen in gebruik is. Thans wordt de Leopard II beproefd, die o.m. met de motor van de MBT70 en een superieur wapensysteem is uitgerust. Deze tank zal de M48 van de overige tankeenheden vervangen. Het ligt in de bedoeling dat deze zg. „halve generatie”-wisseling wordt voortgezet, zodat de huidige Leopard I in de jaren '80 kan worden vervangen door de Leopard III waarvan thans reeds prototypen worden ontwikkeld. Behalve de Leopardtank hebben de Duitsers een bergingstank, een brugleggende tank en het 35 mm gemechaniseerd luchtdoelgeschut ontwikkeld. Een complete tankfamilie dus. Ten behoeve van de Duitse tankeenheden die in de Spaanse Burgeroorlog werden ingezet, stond

destijds reeds in de voorschriften vermeld: „Wanneer tanks in te nauwe samenwerking met infanterie optreden, verliezen ze het voordeel van hun beweeglijkheid en lopen ze meer kans door de vijand te worden vernietigd”. Ook nu nog hangt West-Duitsland duidelijk de beweeglijksdoctrine aan, want in de tankfilosofie wordt gesteld dat slechts door een superieure beweeglijkheid een goede bescherming kan worden bereikt.

Frankrijk is ook reeds in een vroeg stadium met de ontwikkeling van tanks gestart. De eerste tanks, de Schneider en de St. Chamond, hadden geen koepel; ze waren bewapend met een 75 mm-kanon. De latere Renault M18 was bewapend met een M31-mitrailleur. De meest gebruikte tank in de Tweede Wereldoorlog was de R35. Na 1945 werd een begin gemaakt met de ontwikkeling van een zware tank (de AMX50) en een lichte luchttransportabele tank, de latere AMX13. De AMX50 werd evenwel te duur; bovendien beschikten de Fransen over de Amerikaanse M46-tank. Zij voorzagen echter reeds vroeg de opkomst van lichte antitankwapens, waardoor een zware tank naar hun mening meer nadelen dan voordelen zou bieden. Thans wordt de AMX30 verder ontwikkeld en in de toekomst vervangen door de AMX30-II (zie afb. 5). Als tankjager ontwikkelen de Fransen de AML, een zeswielig gepantserd voertuig, uitgerust met een 105 mm-kanon; de AMX30 Pluton (nucleaire vuurmond) en de AMX30-tl (twee 30-mm-luchtdoelmitrailleurs) zijn reeds als prototypen gereed. De opmerking van de Israëli's dat de Fransen relatief lichte onderstellen bouwen en deze voorzien van zware wapensystemen is niet geheel ten onrechte.

De eerste Engelse tanks waren voorzien van een dummykoepel. Men maakte onderscheid tussen „male” en „female” tanks. De eerstgenoemde waren uitgerust met een kanon, de laatste met mitrailleurs. Vooral de Mark IV is in de Eerste Wereldoorlog een bekende tank geworden [2]. Via de Cromwell, de Churchill en de Crusader werd de Comet ontwikkeld. Uit deze tank ontstond de Centurion, een succesvolle tank. Daarna werd de loodzware Conquerer ontwikkeld en samen met de Centurion in tankpelotons ingedeeld. De Conquerer was geen succes. Thans is de Chieftain, uitgerust met 120 mm-kanon, in de organisatie opgenomen. De Engelsen hechten grote waarde aan een goede bescherming. De Chieftain is een zeer goede tank en zal in de komende jaren vooral op het gebied van de vuurkracht en de beweeglijkheid nog aanzienlijk in kwaliteit toenemen. Over de

Chieftain II, bestemd voor de jaren na 1980, zijn reeds gegevens gepubliceerd.

Zwitserland heeft in de opmerkelijk korte tijd van vijf jaar uit de Pz61 een geheel nieuwe tankfamilie ontwikkeld, die nog wordt gecompleteerd door de bouw van de PzK68 (155 mm gemechaniseerde vuurmond).

In dit verband moet ook Zweden worden genoemd, niet alleen omdat het een eigen tankproductie heeft, bv. de lichte IKV91, doch meer om de aard van de laatste tankontwikkeling, de Strv-103 (afb. 6). Deze S-tank is ten dele ontleend aan vroegere Franse ideeën. Deze driemanstank heeft een automatisch kanon; de chauffeur is tevens schutter. De tank heeft geen koepel, het richten geschiedt geheel door het manoeuvreren met het onderstel. Hierop wordt later nog teruggekomen.

Ontwikkelingen

In de afgelopen 50 jaar is de adem van de tijd grondig door de technische ontwikkelingen gegaan. De aard van de ontwikkelingen is huiveringwekkend. Om het betoog niet onleesbaar te maken door wijldigheid, zal worden getracht in een beknopte uiteenzetting slechts de belangrijkste verbeteringen aan te stippen. Hierbij zal geen onderscheid worden gemaakt tussen de reeds verworven verbeteringen die nog moeten worden ingevoerd en die, welke naar verwachting binnen het bereik van de mogelijkheden liggen. In het streven naar een duidelijk beeld, dat evenwel niet volledig kan zijn, moet in het volgende incidenteel op gegevens uit de vorige bijdrage worden teruggegrepen.

Op het terrein van de vuurkracht mag het volgende worden tegemoetgezien. Om de waarneming, de doelopsporing en de identificatie te bevorderen zal de snelheid van dit proces door stabilisatie ervan worden bevorderd. Helderheidsversterkers en snel omschakelbare dag-en-nachtopiek worden ontwikkeld. De optiek dient vooral onder snel wisselende omstandigheden, zoals rook, nevel, slecht weer, fel licht en duisternis een goede continue waarneming te garanderen. Binnen dit kader wordt thans met vér-infrarood en de zg. „gated viewing” geëxperimenteerd. De toekomstige radarapparatuur voor passieve gevechtsveldbewaking en voor de actieve doelopsporing zal een meer-voudige functie vervullen.

Met dezelfde apparatuur zal op verschillende afstanden kunnen worden gewerkt, waarbij gelijktijdig meer dan één doel kan worden opgespoord en gevolgd. Ten behoeve van de doeloverdracht en

Afb. 4 De Duitse Panther van 45 ton uit de Tweede Wereldoorlog

Afb. 5 De Franse AMX30, een verbeterd prototype

Afb. 6 De Zweedse Strv103, doordacht en modern van conceptie

de begeleiding van de acties van de schutter door de commandant wordt gewerkt aan een gestabiliseerd elektronisch systeem waarbij geïntegreerde circuits een rol van betekenis zullen spelen. De mogelijkheden van de laserafstandmeter zijn reeds meermalen beschreven; hieraan zal thans worden voorbijgegaan. Wel dient te worden gememoreerd dat de laser ook als verblindingswapen kan worden gebruikt. Binnen de mogelijkheden ligt thans de stabilisatie van het gehele schietplatform, waarbij de reeds eerder genoemde optiek door rekenaars kan worden gekoppeld aan meet- en richtsystemen. Op deze wijze zullen o.m. de scheve radstand, thermische en klimatologische gegevens, voorhoudhoeken e.d. snel en feilloos in het richtmechanisme worden verwerkt, waardoor niet alleen de reactietijd met kostbare seconden kan worden bekort doch tevens het rijdend vuren op bewegende doelen mogelijk wordt en de „first

round hit” mogelijk in een „kill” kan worden omgezet.

Ook het laadsysteem zal kunnen worden geautomatiseerd en geïntegreerd. De vraag is, of het conventionele kanon nog een lang leven is beschoren. Reeds werd opgemerkt dat de Sheridantank een kanon/raketsysteem heeft, dat thans wordt verbeterd. Ook de Fransen hebben zo'n systeem, de 142 mm Acra. Maar de gladde loop („smooth bore gun”) van de T62, waarmee óók meersortige projectielen kunnen worden afgevuurd, lijkt het nog in mogelijkheden van de eerder genoemde systemen te winnen. Het voordeel is dat het laatstgenoemde systeem bij een gering kaliber een relatief groot doorslagvermogen heeft, waardoor een grote besparing in gewicht, zowel van het kanon als van de munitie, kan worden verwezenlijkt. Het doorslagvermogen van de HEAT is 450 mm op 2000 m (bij 90°) en ca. 200 mm bij 30°. Bij de

keuze van een secundair boordwapen wordt gedacht aan een snelvuurkanon (20-30 mm) met een meervoudig munitieaanvoersysteem. Enerzijds moet dit wapen bijdragen aan een economisch munitieverbruik (vuren op licht- en ongepantserde doelen), anderzijds dient dit wapen de luchtafweer te begunstigen. Het gaat hierbij niet primair om het neerhalen van vliegtuigen, doch om ze op afstand te houden door ze uit hun aanvliegroute te brengen. Daarbij zullen de boordmitrailleur en de rookgranaatwerpers de nabijbeveiligende rol moeten vervullen.

Omtrent de *bewegelijkheid* kan worden gezegd dat thans de verhouding tussen het aantal pk's per ton als volgt kan worden samengevat: T62: 15,6 pk/t, Chieftain: 16, M60: 17, S-tank: 18,5, Leopard: 21 pk/t. Reeds geruime tijd worden proeven genomen met gasturbine- en stirlingmotoren. Het gaat daarbij niet alleen om een groter rendement per pk, doch ook om een nog geringer brandstofverbruik per draaiuur en om de mogelijkheid nog meer variatie in te gebruiken brandstofsoorten te brengen. Het aantal pk's per ton zal naar verwachting kunnen worden opgevoerd tot 28 à 30. Ook de factor milieuzorg speelt hierbij een rol. Door een gunstige overbrengingsverhouding alsmede een verdere automatisering van de transmissie zullen met name de factoren acceleratievermogen, wendbaarheid ter plaatse, klimvermogen, alsmede snelle verandering van rijrichting (voor- en achteruit) worden gediend.

Het opstapvermogen kan nog worden verbeterd door een veranderde voorwielconstructie en aanpassing van de rupsband. Dit laatste zal ook moeten bijdragen tot een nog beter overschrijdings- en klimvermogen. Ook de ligging op de weg en in het terrein zullen hiermee zijn gediend. Op het gebied van het amfibisch, resp. waadvermogen wordt ernaar gestreefd de voorbereidingsprocedure en de nazorg verder te bekorten. Ook een verdere vermindering van startprocedure en (halt)appèls zullen de *bewegelijkheid* begunstigen.

Over de *bescherming* ten slotte kan worden opgemerkt dat de ballistische bescherming kwalitatief te verbeteren is door toepassing van „spaced armor” en „appliqué kits”. Ook de toepassing van andere metaallegeringen, zoals magnesium, chroom en nikkel, alsmede een verdere afronding van hoeken, kunnen hieraan meewerken. Ook kunststoffen en schuim worden in dit kader op toepassingsmogelijkheden onderzocht. Een intensieve research zal moeten aantonen welke ongebruikte reserves en onvermoede mogelijkheden er

nog zijn om de bescherming op te vijzelen. De nbc-bescherming zal nog in waarde toenemen door de verbetering van de druksystemen, filters, kleding en detectie- en ontsmettingsmethoden.

Een verbeterde scheiding van werkruimte, opslag van munitie en brandstof zal ook de overlevingskansen doen toenemen. Bovendien dient de werkruimte zodanig te worden verbeterd dat een continu verblijf in de tank tot ten minste 24 uur mogelijk wordt.

Beschouwing

In deze beschouwing zal de tank niet klinisch tot op het karkas worden gedetermineerd. Het gaat erom, de kenmerken in relatie tot elkaar te bezien. Gebleken is dat thans reeds vele verbeteringen voor de tank in petto worden gehouden, en dat een verdere ontwikkeling nog grote mogelijkheden biedt. Toch moet men bedenken dat de tank slechts dan zijn waarde houdt, en zich blijvend met de naam tank mag tooien, indien een redelijke verhouding tussen de drie kenmerkende eigenschappen blijft bestaan. De volgorde van die eigenschappen wordt hierbij buiten beschouwing gelaten. Uit het voorgaande kan worden geconstateerd dat de ballistische bescherming in kwaliteit wel erg achter ligt op de vuurkracht en de bewegelijkheid. Vooral de vuurkracht is een eigen leven gaan leiden; het huidige doorslagvermogen bedraagt ongeveer 450 mm pantserstaal. Ook de bewegelijkheid is zó superieur dat deze de pantserbescherming begunstigt. Ook in de toekomst vallen de grootste verbeteringen ten deel aan de vuurkracht en de bewegelijkheid. Ik acht dit een understatement en ben van mening dat aan de pantserbescherming, als onderontwikkeld zorgenkind, ruime aandacht moet worden besteed. Een conceptionele indigestie zou fatale gevolgen hebben: het voortbestaan van de tank als optimum wordt bedreigd.

Voor een juist begrip dient de onderlinge relatie te worden nagegaan tussen vuurkracht en bewegelijkheid, vuurkracht en bescherming, en tussen bewegelijkheid en bescherming.

Omtrent de relatie tussen *vuurkracht* en *bewegelijkheid* kan worden gesteld dat in de Tweede Wereldoorlog de gemiddelde tankvuuractie op 850 m werd uitgevoerd. Een studie heeft aangetoond, dat in het operatiegebied het gemiddelde schootsveld 1250 m bedraagt, met beperkingen tot enkele honderden meters en uitschieters tot ca. 2800 m. Deze schootsvelden zullen naar verwachting in de toe-

komst relatief kleiner worden door verstedelijking van het landschap, meer lintbebouwing, meer kunstwerken en meer begroeiing als gevolg van toenemende milieuzorg. De vraag rijst derhalve of het nut heeft de effectieve vuurkracht, die thans nagenoeg op 2500 m kan worden gesteld, nog verder te vergroten. Ook dient rekening te worden gehouden met bewapende helikopters die door het verschil in hoogte beter in staat zullen blijken verre tankdoelen te bestrijden.

De relatieve toeneming van de dekkingsmogelijkheden zal de vijandelijke beweeglijkheid in die zin begunstigen, dat in minder tijd van dekking naar dekking kan worden „gesprongen”. Reeds dit feit maakt het noodzakelijk de reactietijd van de vuurkracht drastisch te bekorten. Het culminatiepunt waarop de geleide raket onder bepaalde omstandigheden sneller kan reageren dan het tankkanon ligt ongeveer op 2500 m. Wanneer het „fire and forget”-system zal zijn gerealiseerd wordt de overlap groter. Dit komt in algemene zin de vuurkracht ten goede. Doch zoals reeds werd beschreven, houdt de toekomst de belofte van een verdere bekorting van de reactietijd voor het tankwapensysteem in. Als bovendien wordt bereikt dat het eerste schot tevens een „kill” is, lijkt haast de ideale toestand bereikt, maar het blijft een race tegen het uurwerk [3].

De beweeglijkheid staat in dienst van de vuurkracht. Ze kan slechts optimaal functioneren bij een goede waarneming. Het zal duidelijk zijn dat het uitbuiten van de vuurkracht slechts kan worden waargemaakt, indien op een doorploegd gevechtsveld alle aspecten van de beweeglijkheid tot volledige gelding kunnen worden gebracht. Vooral het snel wisselen van opstelling, de wendbaarheid, het klim-, het opstap- en overschrijdingsvermogen moeten superieur zijn. Deze mogelijkheden zullen met een dóórlopende rupsbandconstructie naar verwachting groter blijven dan die van meerassige wielvoertuigen, hoe vernuftig van constructie ook. In de meeste gevallen (ca. 85%) voldoet het huidige (diep)waadvermogen aan de gestelde eisen. In de overige gevallen zal óf van de tankbrug óf van geniepontons resp. vaste bruggen gebruik moeten worden gemaakt. Er moet naar worden gestreefd dat gedurende de kwetsbare fase van de overschrijding onafgebroken over vuurkracht kan worden beschikt.

Ten slotte zij nog opgemerkt dat een soepele beweging door het terrein het rijdend vuren zal begunstigen.

Over de Zweedse tankconceptie kan worden gezegd dat de S-tank het voordeel heeft in het terrein zeer handig en beweeglijk te zijn. Daar staan, lijkt

mij, toch enkele beperkingen tegenover. De schutter (hoofdtak) is tevens chauffeur en moet zich na het terreinrijden (de beweeglijkheid) snel omschakelen op het meten, richten en vuren (de vuurkracht). Ergonomisch bezien kan dit bemanningslid het onder gevechtsumstandigheden niet lang volhouden. Bovendien zijn het besturings- en richtsysteem en ook het automatische laadsysteem kwetsbaar: met één gerichte treffer kunnen zowel vuurkracht als beweeglijkheid worden uitgeschakeld. Een volledige alternatieve handbediening ontbreekt. De commandant kan de taak van de schutter geheel overnemen, doch zijn eerste taak ligt in de bevelvoering en de (rondom)waarneming [5].

Bij het bezien van de relatie tussen *vuurkracht* en *bescherming* dient vooraf te worden opgemerkt dat ook de bescherming dient om de vuurkracht tot volledige ontplooiing te brengen. Het zal echter duidelijk zijn dat, indien de eigen vuurkracht reeds op grote afstand tot gelding kan worden gebracht, dit zowel de beweeglijkheid als de bescherming ten goede komt. Aan de andere kant staat vast dat de (vijandelijke) vuurkracht binnen redelijke invalshoeken nagenoeg alle toegepaste staal-soorten doorboort. Nu kan men de tank een geringer volume en een lager silhouet geven, doch lager geplaatste waarnemings- en richtmiddelen beperken het eigen zicht, een geringer volume beperkt de werkruimte van de bemanning en verkleint de hoeveelheid mee te voeren munitie. De overlevingskans wordt door een kleinere omvang betrekkelijk vergroot doch daar staat tegenover dat het geringere volume een van de opslagplaats voor munitie en brandstof gescheiden werkruimte weer ongunstig beïnvloedt. Een van de voordelen van de S-tank zou zijn, dat hij minder opvalt in het terrein en een kleiner doel vormt. De T62 is slechts 20 cm hoger dan de S-tank, doch indien ze beide in een analoge, rompedekte opstelling worden geplaatst lijkt het zichtbare gedeelte van de S-tank groter te zijn dan dat van de T62.

Bekend is dat de pantserbescherming kan worden bevorderd door afronding van hoeken en het plaatsen van pantser onder hoeken. Ook spaced armor en bijzondere metaallegeringen worden hierbij overwogen. De vraag rijst evenwel of kunststoffen geen uitkomst kunnen brengen. Zij zijn immers licht, gemakkelijk te verwerken, taai van structuur en minder gevoelig voor radardetectie. Misschien kan kunststof, in lagen aangebracht, de ballistische bescherming vergroten. De frontale bescherming zou kunnen worden verbeterd door de eindaandrijving voorin de tank te plaatsen.

Ten slotte de relatie tussen de *bewegelijkheid* en *bescherming*. Deze factoren beïnvloeden elkaar wederkerig zodanig, dat het een laveren blijft tussen Scilla en Charybdis. Vermindert men het pantser dan neemt de bewegelijkheid toe en omgekeerd.

Wij moeten ons terdege ervan bewust zijn dat, zodra het vuren op rijdende doelen mogelijk wordt, de bescherming (als resultante van de beweging) wordt verkleind. Voorts moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat antitankmijnen met holle lading snel en doelmatig naar een plaats in het terrein kunnen worden gebracht (per vliegtuig of schietbuis) en op afstand geactiveerd. Wellicht maakt dit een heroriëntatie noodzakelijk v.w.b. de constructie van het loopwerk en het bodempantser. Ook is het een vereiste dat de overlevingskans wordt vergroot door de werkruimte te scheiden van de opslag van munitie en brandstof. Om ten slotte de bemanning in staat te stellen ongeveer 24 uur in de tank te blijven zijn ook nog vele voorzieningen noodzakelijk.

Tactische en logistieke gezichtspunten

Tanks dienen nimmer alleen, doch steeds in aantallen van ten minste twee, elkaar steunend, op te treden. De kleinste eenheid, het peloton, kenmerkt zich in vrijwel alle acties door een optreden met vuur en beweging. Het is niet alleen een Nederlandse gedachte dat het peloton uit ten minste vier, doch liefst uit vijf tanks moet bestaan. Bij het uitvallen van één of meer tanks wordt de continuïteit van het optreden onvoldoende of niet gewaarborgd. Ten einde de eigenschappen zo volledig mogelijk te kunnen uitbuiten en daarmee een zo groot mogelijk effect te bewerken, dienen tanks zo massaal mogelijk te worden ingezet. Het is mede om de zojuist genoemde redenen dat de organieke samenstelling van het tankpeloton niet moet worden verbroken. Afhankelijk van de omstandigheden geldt dit eveneens voor het eskadron.

De noodzaak tot een hechte samenwerking met pantserinfanterie is afhankelijk van de factoren opdracht, terrein, vijand en middelen. In algemene zin kan worden gesteld dat met de huidige middelen de onder-bevelstelling van pantserinfanterie bij tanks een meer logische en verantwoorde wijze van optreden is dan het omgekeerde, omdat dit laatste leidt tot een binding van tanks aan te kleine gebieden, waardoor het effect van de inzet van de tanks niet optimaal is. Bovendien is de (bestreken) invloedssfeer van tanks zodanig, dat ze reeds buiten het gebied van de te steunen eenheid hun in-

vloed tot gelding kunnen brengen. Deze zienswijze moet niet extreem, doch ruim worden geïnterpreteerd. Zodra de pantserinfanterie over middelen beschikt met adequate vuurkracht op grote afstand en bewegelijkheid, dient een heroriëntatie plaats te vinden.

Voorheen werd het effect van een massaal tankoptreden gekwalificeerd met het woord schokvermogen. Sedert de mechanisatie van de pantserinfanterie is de gevechtswaarde van dit wapen zeer toegenomen. Bij het formuleren van de in de KL gehanteerde begrippen werd het woord schokvermogen taboe verklaard en vervangen door het woord stootkracht. Zonder deze beslissing te willen aanvechten mag toch in dit verband worden vastgesteld dat de inzet van tanks tot een ander resultaat leidt dan het optreden van pantserinfanterie: tanks worden als typisch offensieve middelen gekwalificeerd.

Stootkracht is het vermogen krachtig en agressief op te treden als resultante van de factoren bewegelijkheid, vuurkracht en — indien aanwezig — pantsering. Schokvermogen evenwel is méér, het is niet alleen agressief, doch offensief. Het is een *doorstootkracht* die tevens bereikt dat ná de doorstoot terstond tot uitbuiting kan worden overgegaan. Het woord stootkracht houdt in feite een onderwaardering van de mogelijkheden van tanks in. Bovendien zijn tanks méér in staat, gebruikmakend van de actuele chaos op het slagveld, snel en doelmatig een schaalvergroting van het effect te bewerken. Ook moet ertegen worden gewaakt dat wij ons niet al te zeer vastbijten in één middel, die alleen voor de uitvoering van de defensieve conceptie geschikt zijn. Na de uitvoering van de primaire oorlogstaak moet er toch een follow-up zijn in offensieve zin, waarbij de verloren gebieden en daarmee de aangerande vrijheid worden heroverd; en dat vereist grote offensieve capaciteit.

Logistiek gezien is het belangrijk dat reeds in de ontwerpfase van de tank wordt gestreefd naar een verder terugdringen van tijd en geld kostende procedures, onderhoudsbeurten en appels. Een verdere vergroting van de effectiviteit moet worden bereikt. Er moet niet worden gezocht naar een „maattank” en ook niet naar maatconfectie; beter ware het te zoeken naar relatief goedkope hoogwaardige tankfamilies, elkaar in tactische levensduur zodanig overlappend dat een goede continuïteit wordt gegarandeerd. Ook dient eens te worden nagegaan wat de technische en tactische vervangingswaarde van de tank is.

Samenvatting

Gepoogd is, een beeld te geven van de relevante aspecten van het tankwapen. Hopelijk is duidelijk geworden dat het facet bescherming een grondige verbetering behoeft, waarbij echter een verdere ontwikkeling van de overige karakteristieke eigenschappen niet in het gedrang mag komen. Indien het in financieel opzicht gaat om de nodige „cen-

ten”, dan dient een duidelijke grens te worden gesteld aan de „procenten” die aan de verbetering van de verschillende aspecten zullen worden besteed.

Ten slotte kan slechts worden gehoopt dat tijdig zal worden ingezien dat dure middelen alleen dán rendement zullen opleveren, als ze worden bediend door goed getraind personeel met een goede mentaliteit en een grote inzetbereidheid.

Literatuur

1. 13 Painbrig — *Overschrijding waterhindernissen Leopardtank*. Nr 87.8/4392 (1972).
2. R. M. Ogorkiewicz — *Armoured Forces*. Arco Publ. Comp. Inc., New York (1970).
3. H. J. Jung — *Soldat u. Technik* **16**(1973)(2).
4. Edit. — The 83rd Annual Meeting at Fort Knox. *Armor* **81**(1972)(4)32.
5. D. W. Moreau — Tank/antitank spectrum or mobile warfare. *Armor* **81**(1972)(2)8.

Aanpassing van de Koninklijke Landmacht aan de moderne gevechtsvoering

4. Het informatieverzorgende systeem

J. Boers en A. C. de Jonge

resp. Kolonel van de Intendance en Luitenant-Kolonel der Infanterie

In elk organisatiesysteem zullen velerlei informaties tussen de delen van het systeem moeten worden uitgewisseld ten einde het systeem te doen functioneren. Deze informatiestromen nemen toe met de groei van de organisatie en met de verdergaande specialisatie binnen de organisatie. De informatiestromen zijn thans sterk toegenomen doch de daarvoor beschikbare tijd tendeert korter te worden, althans binnen het leger. De verwerking wordt dan ook een probleem.

Als oplossing voor dit probleem wordt dikwijls het, soms te pas doch vaker te onpas gebruikte, modewoord automatisering genoemd. De vraag is wat onder automatisering moet worden verstaan en, meer nog, wat ervan kan worden verwacht. Automatisering veronderstelt immers in feite een systeem, dat geheel machinaal wordt geregeld en bestuurd, hetgeen — getransponeerd op het onderhavige probleem — beelden oproept die voorschijns nog thuishoren in de science-fictionsfeer.

Wie echter de huidige gang van zaken kritisch beschouwt, komt tot de conclusie dat de thans gebruikte, soms nog uit de peirode van voor de Tweede Wereldoorlog stammende, methodieken dringend aan modernisering toe zijn. In plaats van het betrekkelijk vage begrip automatisering te gebruiken zou het beter zijn te spreken van modernisering, d.w.z. dat voor de informatieoverdracht, -afhandeling en -verwerking moderne hulpmiddelen en technieken worden toegepast. Het gebruik van het begrip automatisering brengt het gevaar mee, dat de aandacht alleen op computers en daaraan gekoppelde hulpapparatuur wordt geconcentreerd, hoewel juist het gehele gamma van hulpmiddelen en technieken in beschouwing dient te worden genomen. Bij een beschouwing van de huidige situatie kan worden waargenomen:

- dat allerlei stukken met de hand worden gecompieerd, daarna door in het algemeen weinig bedreven typistes worden getypt, vervolgens worden gecollationeerd en eventueel overgetypt;
- dat op lagere niveaus het kopiëren van stukken

onmogelijk is, zodat het aantal nodige kopieën moet worden overgetypt of eerst op stencil moet worden gezet of, zoals bij oleaten, met de hand moet worden nagetekend;

— dat het overbrengen van gegevens van de ene overzichtskaart op de andere m.b.v. oleaten moet geschieden, waarbij dus tweemaal fouten kunnen worden gemaakt en waarbij de oleaten tijdens het transport kunnen worden beschadigd of verloren kunnen gaan;

— dat berichten voor een belangrijk deel nog steeds (radio)telefonisch en handtelegrafisch worden verzonden, waarbij vaak nog moeizame versluisingsmethodieken moeten worden gehanteerd bij geclassificeerde berichten;

— dat de stafbehandeling van stukken veelal geschiedt m.b.v. kantbrieven, aantekenvellen e.d. waarbij de meeste tijd gaat zitten in het registreren, het overboeken, het transporteren en in het blijven liggen in IN- en UIT-bakjes;

— dat telefoonverbindingen over het dienstnet moeizaam tot stand komen en veelvuldig worden gestoord;

— dat het routeren van berichten met de hand gaat en vooral te velde bij snel wisselende situaties tijdrovend is;

— dat archieven grote ruimten opeisen, waarbij het traceren van stukken veel energie en geduld vergt, omdat de wijze van registratie verschillend is v.w.b. de diverse classificaties en de wijze van verzending; hierdoor is het onmogelijk van bepaalde zaken dossiers aan te leggen;

— dat slechts een klein deel van de functionarissen een schrijfmachine kan bedienen en inzicht heeft in reproductie- en kopieermogelijkheden en -technieken;

— dat de dienstpost dagen onderweg is;

— dat personeelsgegevens als appellijsten met de hand moeten worden vervaardigd, waarbij fouten kunnen worden gemaakt, hetzij in de naam, hetzij in het registratienummer.

Een kritische beschouwing leert ook dat de begrip-

pen informatie en informatieverzorging niet zijn ingeburgerd en dat daarnaast andere termen worden gebruikt, zoals:

- administratie en administratieve gegevens;
- stafgegevens, beleidsgegevens, beleidsinformatie;
- inlichtingen.

Deze termen hebben een eigen interpretatie gekregen, waardoor zij als wezenlijk verschillend van elkaar worden gezien. Dit leidde weer tot verwarring omtrent de begrippen commando-, inlichtingen- en administratieve systemen, ofschoon die termen in feite slaan op de informatieverzorging ten behoeve van het leiden, besturen en doen functioneren van een organisatiesysteem.

In het kader van deze artikelenreeks met betrekking tot de aanpassing van de KL is het — gezien het voorgestelde — noodzakelijk aandacht te besteden aan de informatieverzorging en te bezien op welke wijze de daartoe bestaande systemen moeten worden aangepast om te bereiken dat de grote hoeveelheden informaties zodanig snel en betrouwbaar kunnen worden overgebracht, afgehandeld en verwerkt, dat de besturende instanties het hoofd kunnen bieden aan de zich snel wijzigende situaties.

Gezien de bestaande begripsverwarringen is het nodig eerst vast te stellen welke zaken aan de orde zijn. Op het moment worden de eerdergenoemde begrippen gebruikt als:

- commando- en inlichtingensystemen („command and control“-systemen), zijnde systemen gericht op de informatieverzorging van de commando-organen, met name op het verzamelen en verwerken van informaties die nodig zijn voor de besluitvorming, op het opstellen en distribueren van orders en op het mogelijk maken van de controle op de uitvoering;
- bestuurlijke informatieverzorging, welke term wordt gebruikt om de informatieverzorging voor de hoogste bestuursorganen aan te duiden;
- administratieve systemen en administratieve organisatie.

Volgens een militaire variant op Starrevelds definitie van het begrip administratie („Leer van de administratieve organisatie“, dl 1) omvat dit het systematisch verzamelen en vastleggen van gegevens en het verwerken van die gegevens tot informaties alsmede het verstrekken van die informaties ten behoeve van het besturen en het doen functioneren van een huishouding en ten behoeve van

de verantwoording die daarover moet worden afgelegd.

In deze zin wordt de administratie een „tool of management“ genoemd. Aldus geïnterpreteerd dekt het begrip administratie volledig hetgeen met commando- en inlichtingensystemen en met bestuurlijke informatieverzorging wordt beoogd. Aan het begrip administratie kleven echter bepaalde uit de historie overgekomen gedachten-associaties, die ten eerste doorwerken in de ideeën omtrent verantwoordelijkheden en bevoegdheden met betrekking tot de systeembouw op dat gebied, en ten tweede tot uiting komen in het wantrouwen dat de hiërarchieke lijn koestert tegenover „de administratie“.

In het verleden omvatte de administratie alleen het vastleggen van gegevens betreffende het gebeuren op financieel gebied en/of op het gebied van het voorraadbeheer ten behoeve van de verantwoording achteraf. Deze wijze van administreren was voorbehouden aan de boekhouding en de accountants, en had voor de actuele bedrijfsvoering weinig waarde. Dientengevolge bemoeiden de lijnfunctionarissen zich niet daarmee en ontstonden ten behoeve van de actuele bedrijfsvoering eigen informatieverzorgingssystemen. Nu het begrip administratie veel meer omvattend is geworden, en de administratie als het ware bepalend is voor het functioneren van de leiding en van het gehele organisatiesysteem, kan de leiding zich niet meer onttrekken aan haar verantwoordelijkheid ten aanzien van de systeembouw op dat gebied. Uit dien hoofde is het echter ook beslist onjuist de verantwoordelijkheid voor die systeembouw te willen leggen bij die instanties, die daarmee vroeger — toen de administratie nog haar beperkte betekenis had — waren belast.

Gezien de geladenheid van de hierboven gebruikte begrippen is het beter in het kader van de aanpassing van de KL te spreken over informatieverzorging. Daarbij worden onder informatie verstaan: de verzamelingen van feiten waaruit een beeld kan worden gevormd omtrent een gebeuren, op grond van welk beeld — eventueel in combinatie met andere gevormde beelden — een idee, plan, beleids- of gedragslijn kan worden bepaald of een beslissing kan worden genomen, opdat een activiteit (activiteiten), een systeem (systemen) in gang kan (kunnen) worden gezet en/of kan (kunnen) worden geregeld en (bij)gestuurd.

De informatieverzorging omvat de overdracht, afhandeling en verwerking van informaties en stelt de commandosystemen in staat hun taak naar be-

horen te vervullen en de ondergeschikte systemen naar behoren te doen functioneren. In deze conceptie kunnen informaties worden gezien als impulsen, die het organisatiesysteem in zijn totaliteit én in de delen doen functioneren, waarbij de informatieoverdracht, -afhandeling en -verwerkings-systemen fungeren als zenuwstelsel.

Het begrip informatie is bijzonder ruim. Er kunnen velerlei soorten informatie worden onderkend. Het is voor de begripsvorming nodig hierin enig onderscheid aan te brengen.

Uitgaande van de systematische benadering van de organisatie kan men stellen dat bij elk soort systeem creatieve constituerende arbeid voorafgaat aan het in werking stellen en houden. Er kunnen dus als het ware twee fasen worden onderkend. In de fase van het constitueren zal in het algemeen worden uitgegaan van opdrachten van hogere systemen, van bestaande theorieën of doctrines (op het gebied van de gevechtsvoering, de stafdienst, de verzorging, de bedrijfsorganisatie, het management e.d.), van studies (terrein en weer, het concurrerende systeem, geopolitieke en geostrategische situaties, de te verwachten technologische ontwikkelingen, enz.) en van ervaringen, waaruit dan een conceptie (filosofie), plan of strategie wordt ontwikkeld. Deze arbeid vindt zijn beslag in orders, richtlijnen, voorschriften, instructies, systeembeschrijvingen, norm- en doelstellingen, procedures, organisatiestaten e.d. De daarin vastgelegde informaties geven uitsluitend omtrent de gedachte werking en de organisatie van systemen; uit dien hoofde zou men daarom hier van *basisinformaties* kunnen spreken.

In de fase van het in werking stellen en houden vinden bij voortdurend waarnemingen en metingen plaats op kritieke punten. Te zamen met de eventueel van buiten het systeem komende invloeden resulteren hieruit gegevens die, na te zijn gegroepeerd, gesorteerd, geïnterpreteerd en geëvalueerd, informaties opleveren. Een deel van die informaties wordt gebruikt voor het besturingsmechanisme, waar een ijking plaatsvindt met de *basisinformaties*, met name met de gedachte werking en met de normstellingen. Daaruit resulteren besturingsimpulsen om het systeem bij te regelen. Dit soort informaties zou men kunnen aanduiden als *besturingsinformaties*. Een ander deel van de voorgenomde informaties komt ten dienste van de besturende organen, die op grond van die informaties de werking van systemen kunnen volgen, de mogelijkheden en beperkingen kunnen onder-

scheiden en op grond daarvan weer richtlijnen en orders kunnen formuleren. De informaties t.b.v. de besturende organen zou men *bestuurlijke informaties* kunnen noemen.

De gegevens en informaties verkregen uit de in werking zijnde systemen kunnen worden bewaard, ten eerste voor de geschiedschrijving en voor de verantwoording achteraf, en ten tweede voor een latere statistische bewerking, waarbij uit reeksen — al dan niet chronologisch gerangschikte — feiten trendmatigheden kunnen worden onderkend en/of ervaringscijfers kunnen worden verkregen. Deze *statistische informaties* stellen de besturende organen in staat concepties, norm- en doelstellingen en systeemontwerpen te beoordelen en eventueel te herzien.

Aan soorten informaties kunnen dus worden onderscheiden:

— *basisinformaties*, vastgelegd in beslissingen, beleid, concepties, plannen, theorieën, norm- en doelstellingen, voorschriften, orders, instructies, procedures, stroomdiagrammen, organisatiestaten e.d.;

— *besturingsinformaties*, waarmee de werking van systemen binnen de daarvoor gestelde normen kan worden bestuurd/geregeld;

— *bestuurlijke informaties*, op grond waarvan de besturende organen inzicht verkrijgen in het gebeuren en in de stand van zaken, alsmede in de mogelijkheden en beperkingen, zodat beslissingen kunnen worden genomen;

— *historische informaties*, die inzicht geven in het gebeurde;

— *statistische informaties*, die inzicht geven in trendmatigheden en/of ervaringscijfers opleveren.

Een verder onderscheid kan worden gemaakt op grond van de wijze waarop informaties worden gepresenteerd of vastgelegd. Informaties betreffende een conceptie (filosofie), plan of toestand kunnen grafisch worden uitgedrukt in een beeld (overzichtskaart, schema of formule) of in verbale vorm. Dit zal overwegend moeten worden toegepast bij *basisinformaties*, bij bepaalde *bestuurlijke informaties* en soms bij *historische informaties*. Informaties met betrekking tot of ten gevolge van de werking van systemen (zowel actueel als historisch) kunnen in cijfers of code worden uitgedrukt, hetgeen vooral bij *besturings-*, *statistische* en *verantwoordingsinformaties* het geval zal zijn.

Al die verschillende soorten informaties worden binnen het organisatiesysteem tussen de sub-, subsub- (enz.) systemen uitgewisseld, waarbij in-

formaties worden overgedragen, afgehandeld (d.w.z. geregistreerd, gecodeerd/gedecodeerd, enz.) en verwerkt (d.w.z. omgezet in andere informaties of verwerkt in overzichten). Het onderkennen van de voor de nodige aanpassing van de informatieverzorging vereiste methodieken is geen eenvoudige opgave, omdat de informatiestromen complex zijn en door het gehele organisatiesysteem vertakt.

Bij de beschouwing van al die binnen het organisatiesysteem voorkomende informatiestromen valt op dat de informatiebehoefte van de onderscheiden niveaus, van de verschillende systemen en ook binnen één niveau, zo uiteenlopend zijn. Op de lagere commandoniveaus, waar de inzet van de operationele en verzorgingssystemen wordt geregeld en bestuurd, bestaat behoefte aan „bij de tijd” zijnde informaties die ogenblikkelijk beschikbaar dienen te zijn. Op die niveaus zal veelal worden gewerkt met zg. brongegevens; deze gegevens zijn veelal compact, betreffen vaak in een bepaalde volgorde geplaatste grootheden en kunnen vaak mathematisch of in code worden uitgedrukt.

Op hogere commandoniveaus is de actuele toestand minder belangrijk, de nadruk ligt meer op trendmatigheden en voor het beschikbaar komen van de informaties geldt een ruimere tijdsmarge. Die niveaus werken veelal met afgeleide informaties, d.w.z. met beoordelingen en samenvattingen (rapportages).

De informatiebehoefte binnen één commandoniveau zijn eveneens veelsoortig. Een commando-orgaan is immers gericht op:

- het constitueren (d.w.z. plannen en organiseren), het vaststellen van het plan/het beleid/de strategie, het aangeven van de te volgen weg voor het verwezenlijken van de gekozen doelstellingen en het organiseren van de daarvoor nodige middelen;
- het dirigeren van de uitvoering;
- het controleren.

Bij deze taakuitoefening wordt een commandosysteem geconfronteerd met een veelheid van zaken, doordat het te maken krijgt met:

- de eigen interne organisatie;
- de externe organisatie, i.c. systemen van een hogere orde, concurrerende systemen, de maatschappelijke systemen e.d.

Bij het eigen organisatiesysteem staat de uitvoering van de primaire taakstelling i.c. de besturing van de primaire operationele subsystemen op de voorgrond, doch voorts moet de leiding zich ook

bezighouden met de besturing van de secundaire verzorgingssystemen en met de zorg voor de middelen, met name met de zorg voor het personeel. In deze veelheid van zaken kan een zekere structuur worden onderkend; er kan nl. onderscheid worden gemaakt in:

— aangelegenheden waarbij het constitueren op de voorgrond staat: beleidsbepaling, besluitvorming, het organiseren van de middelen, het aangeven van de doelstellingen en van de te volgen weg;

— aangelegenheden, verband houdende met het ten uitvoer brengen van de genomen besluiten, resp. gemaakte plannen; m.a.w. met het dirigeren en besturen;

— routineaangelegenheden, waarvoor vaste gedragsregels, procedures, stroomdiagrammen en normen bestaan.

Aangaande de informatiebehoefte binnen een bepaald niveau kan worden opgemerkt dat het hoofd van een systeem (de commandant) zich in hoofdzaak zal bezighouden met de eerstgenoemde soort aangelegenheden en met dát deel van de tweede soort dat betrekking heeft op het dirigeren en besturen van de primaire operationele systemen. Hij zal zich op de hoogte doen houden van de gang van zaken bij de secundaire verzorgingssystemen en van de mogelijkheden en beperkingen voor zover deze van invloed zijn op de verwezenlijking van zijn primaire doelstelling. Aangaande de derde soort zullen alleen de afwijkingen — voor zover deze invloed kunnen uitoefenen op het functioneren van het totale systeem — te zijner kennis mogen worden gebracht.

De staf staat de commandant terzijde bij het verzamelen van de voor de beleidsbepaling en besluitvorming nodige informaties, het omzetten van de besluiten in orders, instructies, aanwijzingen e.d., alsmede bij het controleren van de uitvoering. De aangelegenheden, die betrekking hebben op het dirigeren en besturen van de secundaire verzorgingssystemen en de routineaangelegenheden kunnen tot het arbeidsveld van de hoofden van subsystemen en/of de speciale staf worden gerekend.

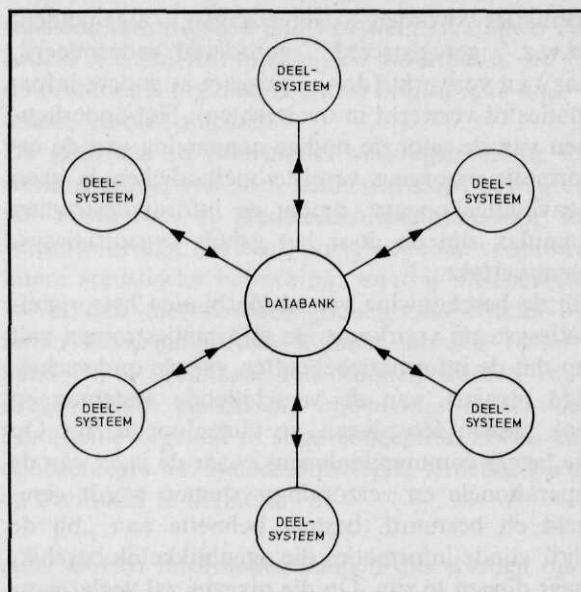
Uit het voorgaande volgt dat een commandant behoefte heeft aan *gecompileerde, veredelde informaties*, die zijn staf hem moet opleveren. Daartoe dient die staf te beschikken over meer gedetailleerde informaties, waarbij de mate van detaillering toeneemt met de graad van specialisatie van de staffunctionarissen. De behoefte aan de-

taillering neemt ook toe naarmate men meer in de uitvoerings sfeer geraakt.

De beoordelingsprocessen in staven en van commandanten bestaan uit verstandelijke arbeid, die moeilijk in een mathematisch model of in een stroomdiagram kan worden uitgedrukt. Dergelijke processen lenen zich daarom weinig voor machinale verwerking. Hierbij komt nog dat commandanten onder oorlogsomstandigheden veelal over onvolledige informatie (ten gevolge van de „sluier over het slagveld”) zullen beschikken en dan toch op grond van hun ervaring en intuïtie besluiten zullen moeten nemen. Slechts processen waarbij met meetbare grootheden bewerkingen, zoals berekeningen, worden uitgevoerd, lenen zich voor machinale verwerking.

De ingewikkeldheid van de structuur van de informatieverzorging maakt het verklaarbaar dat thans allerlei — vaak min of meer los van elkaar staande — informatieverzorgingssystemen voorkomen, die elk zijn gericht op de specifieke informatiebehoefte van een bepaald niveau of van een bepaald subsysteem. Deze situatie heeft mede geleid tot het toenemen van de informatiestromen. Uit de constatering van het grote aantal informatieverzorgingssystemen zou de conclusie kunnen worden getrokken dat de aanpassing van de informatieverzorging zou moeten worden gezocht in de sanering van het aantal informatieverzorgingssystemen, in het bijzonder van rapportages. In het verleden zijn daartoe verschillende pogingen ondernomen, die echter niet tot wezenlijke verbeteringen hebben geleid. Dit is echter ook weer verklaarbaar uit de bovenstaande beschouwingen. Het zal namelijk ondoenlijk, en bepaald ook ongewenst, zijn één methodiek te ontwerpen voor de informatieverzorging van alle niveaus. Het is irreal te veronderstellen dat een methodiek, die geschikt is voor bv. het topniveau, ook geschikt zou zijn voor de lagere operationele niveaus. De systematische benadering van de organisatie toont immers duidelijk de verschillen in tijd- en ruimtegebondenheid van de onderkende niveaus aan.

Het voorgaande houdt evenwel niet in dat de huidige minder doorzichtige situatie als iets onveranderlijks zou moeten worden aanvaard. Een sanering is zeker noodzakelijk, doch deze zal in een andere richting moeten worden gezocht. In de voorgaande artikelen is aangetoond, dat de sub-, subsub- (enz.) systemen interreagerend zijn, d.w.z. elkaar beïnvloedend en van elkaar afhankelijk.

Dit houdt dus in dat over en weer informatie tussen die systemen moeten worden uitgewisseld. Een dergelijke uitwisseling bestaat ook in verticale richting. In deze constatering schuilt de eerste mogelijkheid tot sanering, nl. door systemen qua informatieuitwisseling aaneen te koppelen, bv. door uit de personeelsregistratie de gegevens te verkrijgen voor de levensmidelenvoorziening en uit het systeem voor de vuurplanning en -regeling gegevens te trekken voor de munitiebevoorrading. Verder kan worden geconstateerd dat een belangrijk deel van de informatie betrekking heeft op personeel en op materiële middelen. Het valt voorts op dat informatie daaromtrent grotendeels worden ontleend aan gegevens die ontstaan c.q. worden gemeten bij de uitvoerende systemen of, anders gezegd, dat een belangrijk deel van de informatie in feite dezelfde basisgegevens en dezelfde bronnen heeft. Dit verklaart het feit dat vrijwel alle rapportages beginnen bij de basiseenheden i.c. bij de bataljons en compagnieën.

Een en ander leidt tot de conclusie dat de sanering ook moet worden gezocht in het integreren van de basisgegevens en van de bronnen. Deze conclusie leidt tot de conceptie van de databank, die erop neerkomt dat alle gegevens betreffende een bepaald object worden samengebracht en dat alle belanghebbende systemen gezamenlijk gebruik maken van die databank: in de afbeelding is dit schematisch weergegeven.

Een databank heeft niet één centrale bank te zijn. Om veiligheidsredenen is duplicering van bestanden gewenst. Om operationele redenen kan

decentralisatie nodig zijn i.v.m. de uiteenlopende informatiebehoefte van de onderscheiden niveaus, waarbij de directe toegankelijkheid voor die niveaus een noodzakelijkheid kan zijn.

Gezien de vele soorten informatie is het aanneemelijk dat er verschillende soorten bestanden zullen zijn. De databankgedachte houdt echter in dat er één „pot” van gegevens is, die het enige formele bestand is en waarbuiten geen eigen bestanden, waarvoor weer eigen informatiestromen nodig zijn, mogen worden aangehouden. In het vorige artikel is uiteengezet hoe deze gedachte op personeelsgebied zou kunnen worden toegepast.

De databankconceptie houdt ook in dat gegevens aan de databank worden toegevoegd c.q. gemuteerd uit de systemen waar zij ontstaan. Dat wijkt af van het thans aangehangen principe, waarbij alle gegevens door de basiseenheden (als eenvoudige administratie voerende eenheden) moeten worden ingevoerd om te bereiken dat de daar bijgehouden bestanden „bij” zijn. Bij die basiseenheden dienen alleen de gegevens voor te komen, die daar voor het dagelijks bestuur beslist nodig zijn. Deze gegevens kunnen uit de databank periodiek en/of op aanvraag worden verstrekt. De basiseenheden dienen dan nog slechts de mutaties door te geven, althans voor zover zij daar ontstaan. Dit zou tot een aanmerkelijke vermindering van de werkzaamheden leiden. Bij die mutatieberichtgeving zou gebruik moeten worden gemaakt van reproduceerbare informatiedragers; daarop zijn gegevens in een zodanige vorm aangebracht dat daarmee afdrucken of kopieën kunnen worden vervaardigd, of dat zij rechtstreeks in machinaal te verwerken bestanden kunnen worden ingevoerd. Hierdoor wordt het aantal menselijke tussenhandelingen als overschrijven en versonen, ponsconcepten maken e.d. beperkt, waardoor weer een versnelling van de verwerking, een vermindering van de kans op fouten en een arbeidsbesparing kunnen worden bereikt. De vorenstaande uiteenzetting toont duidelijk aan dat binnen een organisatie in feite geen zg. autonome informatieverzorgingssystemen kunnen voorkomen.

In het kader van de aanpassing van de informatieverzorging moet verder aandacht worden besteed aan de overdracht en de afhandeling van informatie. De noodzaak hiertoe wordt duidelijk wanneer de thans toegepaste methodieken in beschouwing worden genomen. Op het moment geschiedt de overdracht van informatie via verbindingssystemen, die min of meer los staan van de commando-

systemen waar de informatie worden geconcipeerd, ontvangen, verwerkt, omgezet enz. Ten gevolge van die opzet vindt men bij commandoorganen stafberichtenbureaus en secretariaten, en bij de verbindingssystemen berichtenkantoren, telex- en radioposten, knooppunten, centrales, „tape relay”-posten enz. Informaties, al naar gelang de verzendingswijze vastgelegd op verschillende soorten formulieren, moeten verschillende stations doorlopen waar zij moeten worden afgehandeld, d.w.z. geregistreerd, gearhiveerd, gecodeerd/gedecodeerd, gereproduceerd, of waar zij van de ene „lijn” op de andere moeten worden overgezet. De praktijk bij oefeningen bewijst dat deze gang van zaken veel tijd vergt; zóveel tijd dat hierin één van de voornaamste oorzaken schuilt voor het niet „bij de tijd” kunnen zijn van de commandoorganen.

De oplossing dient te worden gezocht in de integratie van de communicatiesystemen met de systemen waar informatie ontstaan en/of worden verwerkt. Deze integratie houdt in dat gebruikers via de hun ter beschikking staande apparatuur de voor hen gebruikelijke informatie (beeld, tekst en/of code) kunnen verzenden en ontvangen. De communicatiesystemen dienen dan zodanig te zijn ingericht dat de op de vorenbedoelde apparatuur opgestelde informatie door het communicatiesysteem zonder verdere menselijke tussenhandelingen worden overgebracht naar het aangegeven adres. Een dergelijk communicatiesysteem kan met de bestaande verbindingsmiddelen (radio, straalzender en lijn) worden verwezenlijkt; daartoe is echter nog apparatuur nodig voor netbesturing, adresselectie, foutendetectie, „on line”-codering/decodering, registratie en archivering, alsmede apparatuur voor het toepassen van hogere transmissiesnelheden. De apparatuur voor de gebruikers dient te zijn voorzien van een buffer waarin berichten tijdelijk worden opgeslagen.

Een met dergelijke apparatuur ingericht net bestaat o.a. uit een controlestation dat is voorzien van netbesturingsapparatuur, verder aan te duiden als NBE (= netbesturingseenheid). De NBE vraagt de abonnees af en neemt de berichten over, die in de buffer van de gebruikersapparatuur aanwezig blijken te zijn en geeft die berichten weer door aan de in het bericht aangeduide abonnee. Daar wordt het bericht eerst in een buffer opgeslagen en daarna gepresenteerd. Die buffer vangt het grote verschil op tussen het werktempo van de eindapparatuur bij de gebruiker en de trans-

missiesnelheid, waardoor de transmissiekanalen vrij blijven. In een dergelijk net kunnen 30 à 50 abonnees door één NBE worden bediend. De NBE's kunnen weer worden aangesloten op soortgelijke netten, zodat abonnees ook berichten kunnen doorgeven aan abonnees van andere netten.

Met dergelijke stelsels kunnen alle binnen het leger voorkomende soorten informaties (beeld, tekst en/of gecodeerde) nagenoeg „real time” worden overgedragen en afgehandeld. Ook kan teleprocessing worden toegepast; dit houdt in dat machinaal verwerkbaar informaties direct bij de bron kunnen worden ingevoerd en dan via vorenomschreven communicatiestelsels worden doorgegeven aan computercentra en daar rechtstreeks in de bestanden worden ingevoerd.

Bij staven zullen inkomende en uitgaande berichten via een SBB moeten lopen om een centraal register (dagboek) te kunnen bijhouden, om te kunnen selecteren en om de afdoening te kunnen bewaken. Deze arbeid kan deels machinaal worden verricht. Het SBB is dan abonnee van een stelsel als boven bedoeld en fungeert zelf als NBE voor de apparatuur van de staffunctionarissen. Binnenkomende berichten worden automatisch geregistreerd en gepresenteerd aan hoofd-SBB, die dan kan aangeven of een bericht in het geheugen (archief) moet worden opgenomen en aan welke stafsectie(s) het moet worden doorgegeven. Uitgaande berichten gaan van de stafsecties naar het SBB, waar de berichten automatisch worden geregistreerd, opgenomen in het geheugen en doorgegeven aan het net. Binnen de staven zou voor de interne informatieuitwisseling ook van gesloten tv-circuits gebruik kunnen worden gemaakt, zodat consultaties aan de hand van stafkaarten op afstand kunnen geschieden. Daardoor kunnen de stafsecties verspreid worden opgesteld en kan het fysieke verkeer drastisch worden beperkt, waardoor de kwetsbaarheid van staven wordt verminderd. Communicatiestelsels als hier bedoeld komen de veiligheid ten goede omdat:

- de stations door veel hogere transmissiesnelheden veel korter in de lucht zijn;
- de berichten „on line” worden gecodeerd en eventueel in gedeelten („batch processing”) via alternatieve kanalen kunnen worden overgedragen.

Het belangrijkste is dat informatieoverdracht, -afhandeling en -verwerking sneller, met een grotere veiligheid en met een geringer foutenpercentage kunnen geschieden, waardoor de commando-

organen over actuele informaties kunnen beschikken en zelf ook in staat zijn hun aanwijzingen tijdig te doen toekomen aan de organen die de voorziene acties moeten uitvoeren.

De grotere capaciteiten van de hier gepropageerde communicatiestelsels maken het ook mogelijk het grote aantal beperkt gerichte („single purpose”) netten te vervangen door een veel kleiner aantal algemeen gerichte („general purpose”) netten. Waar mogelijk zal hiervoor gebruik moeten worden gemaakt van de aanwezige infrastructuur, nl. van het geautomatiseerde PTT- en Bundespostnet. De vraag is of een landelijk militair telefoonnet nog nodig is. Wanneer een dergelijk net, om welke redenen dan ook, moet worden gehandhaafd, dient het te worden geautomatiseerd omdat dit voor de zo noodzakelijke aanpassing van de informatieverzorging zonder meer een *conditio sine qua non* is.

In de hierboven uiteengezette zienswijze wordt de taak van de verbindingdienst beperkt tot het technisch in bedrijf stellen en houden van de communicatiestelsels. De behandeling van berichten is een zaak voor de gebruiker.

In het kader van de aanpassing van de informatieverzorging moet ook aandacht worden besteed aan de methodieken en hulpmiddelen, die worden gebruikt bij de informatieverzameling, -vastlegging en -verwerking. Slechts een deel van de informaties zal machinaal kunnen worden gemeten, verzameld en/of verwerkt. Het merendeel van de informaties ontspruit aan het brein van de mens, die indrukken opdoet, informatie verzamelt, deze apprecieert, interpreteert en evalueert, en verwerkt, d.w.z. omzet in andere informatie, die wordt opgeborgen voor latere verwerking of die bestemd is voor anderen. Deze arbeid geschiedt individueel, of in samenwerking met anderen, in de vorm van besprekingen, vergaderingen enz. De verwerkte informatie, d.w.z. de bereikte conclusies of genomen besluiten zullen moeten worden vastgelegd in beeld of in tekst. Het vastleggen in tekst dient m.b.v. een dictafoon of een schrijfmachine te geschieden. Het handschrift — hoe fraai ook gestyleerd — past niet meer bij deze tijd, zoals ook de stenografie een achterhaalde methodiek is geworden. De moderne functionaris moet leren zijn gedachten hetzij mondeling te formuleren en vast te leggen op dictafoon, hetzij schriftelijk op een schrijfmachine met gekoppelde opnameapparatuur te formuleren, hetzij vast te leggen in een beeld. De aldus vastgelegde infor-

maties kunnen dan na digitalisering met hoge transmissiesnelheden worden verzonden.

Waar informaties grafisch in tekst of beeld worden vastgelegd zullen deze ook vaak moeten worden vermenigvuldigd. Dit kan nodig zijn direct bij het opmaken van de informatie, of enige tijd daarna en dan mogelijk op een andere plaats. Het eensluitende afschriften maken en het overtekenen van beeldinformatie vergt veel tijd en bergt een grote foutenkans in zich. Voor het kopiëren en/of vermenigvuldigen dient dus moderne apparatuur te worden toegepast. De ontwikkeling op dit gebied gaat bijzonder snel. De techniek is thans zover gevorderd dat stencil- en hectografeermachines en het kopiëren via warmtebeeld of fotochemisch proces niet meer modern zijn.

Een moderne combinatie bestaat uit elektrostatische kopieerapparatuur en kantooroffset. Met een dergelijke combinatie kan vrijwel elk soort beeld sneller en tegen lagere kosten worden gekopieerd en vermenigvuldigd dan met stencillen, overtypen en overtekenen kan geschieden.

Op hogere niveaus zullen documenten veelal uit meer dan één blad bestaan. Het sorteren van bladen is — vooral bij grotere oplagen — een arbeidsintensieve bezigheid. Hiervoor dienen sorteermachines te worden toegepast. Ook voor het inbinden moet moderne apparatuur worden gebruikt. De invoering van moderne kantooroffsetmachines wordt thans nog tegengehouden door de opvatting dat dergelijke apparatuur als drukkerijapparatuur moet worden beschouwd die niet buiten de voor het rijk gecreëerde drukkerijen mag worden gebruikt.

Ten slotte dient in het kader van dit artikel nog aandacht te worden besteed aan de registratie en archivering van stukken. Op het moment geschiedt de registratie op verschillende plaatsen, al naar gelang de classificatie en de wijze van verzending. Het is duidelijk dat op deze wijze geen dossiers kunnen worden aangelegd. Het traceren van op een bepaalde zaak betrekking hebbende stukken vergt dan ook veel geduld en speurzin. In het kader van de aanpassing van de informatieverzorging zal derhalve ook dienen te worden gestreefd naar het aanleggen van centrale dossiers omdat daarmee het naslaan van de geschiedenis wordt vergemakkelijkt, hetgeen weer zal leiden tot een meer standvastig beleid. Daartoe dient de wijze van registratie te worden gewijzigd; met name zullen alle stukken op een uniforme wijze en op een centrale plaats moeten worden geregistreerd.

Bij de archivering worden thans nog de originelen bewaard, waardoor veel ruimte nodig is voor de opslag van archieven. Bij naslag en wanneer retroacta nodig zijn kunnen stukken uit het archief verloren gaan. De oplossing voor deze problemen ligt in de toepassing van microkopiesystemen. De microkopieën kunnen in enkele archiefkasten, die beter dan de huidige archieven brandbestendig kunnen worden gemaakt, worden opgeborgen. Daarbij wordt veel ruimte bespaard en de stukken kunnen niet meer verloren gaan, omdat bij navraag kopieën worden verstrekt.

In dit artikel werden de mogelijkheden tot aanpassing van de informatieverzorging nagegaan. Hieruit blijkt duidelijk dat die aanpassing niet op de eerste plaats in automatisering moet worden gezocht, doch in de modernisering van de verbindingssystemen. Deze moeten worden omgebouwd tot moderne telecommunicatiesystemen waarop ook teleprocessing kan worden toegepast. Voorts dienen ook de andere gebieden van de informatieverzorging te worden gemoderniseerd.

Ook werd duidelijk gemaakt dat die aanpassing niet fragmentarisch kan en mag worden aangepakt, en dat vooral dient te worden gestreefd naar een integratie van informatieverzorgingssystemen en van communicatiesystemen met de in de organisatie voorkomende commando-organen. Alleen dan kunnen de mogelijkheden worden uitgebuit, die door de moderne apparatuur en de daarmee te verwezenlijken technieken worden geboden. De veel grotere capaciteiten van die moderne middelen dwingen tot een dergelijke integrale aanpak.

Hoe moeilijk dat ook mag zijn, toch zal eerst een conceptie moeten worden ontwikkeld, die de gehele organisatie omvat. Daarbij zullen de taak en doelstelling van de in die organisatie voorkomende subsystemen en commando-organen duidelijk moeten worden vastgesteld, evenals de voor die systemen en organen bestaande behoeften aan informaties en geldende tijd- en ruimtegebondenheden.

De eerste stap voor die aanpassing van de informatieverzorging zal moeten bestaan uit het verwezenlijken van moderne communicatiesystemen. Eerst wanneer die zullen zijn gerealiseerd, kunnen ten volle de mogelijkheden van moderne gegevensverwerkende systemen worden uitgebuit, in het bijzonder door het toepassen van teleprocessingtechnieken.

Tricap, beproeving van het divisieverzorgingscommando

In het sept/okt-nummer 1971 van de *Army Logistician* (ref.: *Mil. Spect.* 141(1972)(7)341) verscheen een artikel over de taken en organisaties van de voornaamste eenheden van deze nieuwe Amerikaanse proefdivisie, nl. de tankbrigade, de luchtmobiele brigade, de „air cavalry combat brigade”, de divisietroepen en het divisieverzorgingscommando. Het onderhavige artikel is in feite een vervolg op eerdergenoemd artikel en gaat nader in op het in beproeving zijnde verzorgingssysteem van de Tricap-divisie.

Voor de eerste maal wordt op divisieniveau — in de Amerikaanse organisatie vormen het legerkorps en de brigade immers geen schakel in het logistieke systeem — het „Combat Service Support System” (CS3) beproefd. Automatische gegevensverwerking is mogelijk d.m.v. een volledig mobiele IBM360/40-computer voor de functiegebieden personeel, financiën, bevoorrading, onderhoud en geneeskundige aangelegenheden. In combinatie met de in- en uitvoerapparatuur vervult de computer alle *routinewerkzaamheden* op het gebied van de verzorging, waardoor de managers de handen vrij krijgen voor *niet-routinezaken*. De belangrijkste verrichtingen die de computer in het kader van CS3 uitvoert, liggen in het vlak van het verwerken van aanvragen, het berekenen van nodige en geautoriseerde voorraden, de bevoorrading van directe-steuneenheden, de voorraadadministratie, de wedde- en soldijberekening, alsmede het verwerken van de personeelsgegevens. De invoer van de nodige gegevens geschiedt door de functionele gebruikers met behulp van randapparatuur die over de gehele divisie is verspreid. Deze invoer wordt in het sys-

teem gebracht in verbindingcentra waar de gegevens op ponskaarten worden gezet en direct naar de computer worden gezonden. Het opvragen van voor de staf nodige informatie gebeurt d.m.v. bij de staf aanwezige apparatuur. Als de gebruiker om gegevens vraagt, worden de antwoorden uit de computer rechtstreeks aan de functionele gebruikers gezonden.

Het management van bevoorrading, onderhoud en transport is in de staf van het divisieverzorgingscommando verenigd in één nieuw orgaan: de „division materiel management section” (DMSS). (Vroeger was dit management verdeeld over de staf van het divisieverzorgingscommando, het onderhouds- en het bevoorradings- en transportbataljon.) De beschikbare middelen kunnen nu worden toegewezen op grond van actuele, in de computer aanwezige gegevens. Voorts vormt de DMSS het punt waar de routine en niet-routinezaken kunnen worden overzien. De „division materiel management officer” en zijn staf ontwikkelen de beleidslijnen en procedures met betrekking tot de aanvragen en uitgiften, oefenen toezicht uit op de voorraadadministratie, het bijhouden van de autorisatiestatistiek en in het algemeen op

een correcte uitvoering van de procedures. Voorts is de staf van het DMMS belast met het management van de verplaatsingen en de transportactiviteiten.

Ten einde de logistieke steun aan de tankbrigade en de luchtmobiele brigade te verzekeren, zijn twee „forward area support coordinating offices” (Fasco's) in de staf van het divisieverzorgingscommando opgenomen. De Fasco's opereren in het brigadetreinengebied en moeten beide genoemde brigades adequate logistieke steun verlenen; zij blijven echter onder de technische supervisie van het divisieverzorgingscommando staan. De „air cavalry combat brigade” beschikt niet over een Fasco: ten einde deze brigade onafhankelijk van de divisie te kunnen laten optreden beschikt zij over een treinenbataljon.

De hiervoor aangestipte organisaties en concepties worden aan uitgebreide beproevingen onderworpen. De ervaringen en resultaten zullen worden verwerkt in de toekomstige CS3-organisaties en -technieken.

„TRICAP — Division support command test”, door Col B. M. Bzdek, in „Army Logistician”, september/oktober 1972

A. C. DE JONGE, Lkol Inf

Zweedse artillerie-computer

De artillerie-computerfiguratie Saab ACE-380 kan worden ingepast in bestaande vuurregelingsystemen en is in de eerste plaats ontworpen voor gebruik in het vuurregelingscentrum van een batterij veldartillerie. De multi-purpose Datsaab D5-30 digitale verwerkingseenheid heeft een ferrieterkernengeheugen van 11.288 woorden (met een uitbreidingsmogelijkheid tot 65.536 woorden) en een aangebouwd

bedieningspaneel. Het geheel weegt 50 kg en is geplaatst in één kast, die door 2 man kan worden gedragen. De stroomvoorziening vereist 22 - 28 V gelijkstroom, 350 W. De MTBF (gemiddelde tijd tussen 2 storingen) is 1500 uur, reparatie betekent meestal het vervangen van een of meer kaarten.

Enkele bijzondere mogelijkheden van de ACE-380 zijn:

- opslag van gegevens over 500 doelen;
- opslag van 20 doelen met bijbehorende gecorrigeerde schootsgegevens;

— automatisch of halfautomatische invoer van gegevens, afkomstig van voorwaartse waarnemers, gebruik makend van datatransmissieapparatuur;
— automatische uitvoer via datatransmissie van vuurbevelen naar de vuurmonden;
— gebruik van een gekoppelde V_0 -meter

— vaststelling van de te verwachten temperatuur en windgegevens op 30 verschillende hoogten.

Het bedieningspaneel bestaat uit een toetsenbord voor invoer en een afleespaneel met 5 registers. Met behulp van het toetsenbord kunnen alle gegevens uit het geheugen op het afleespaneel zichtbaar worden gemaakt. Wijzigingen kunnen daarna worden aangebracht door achtereenvolgens de CLEAR-toets in te drukken, de gewijzigde gegevens in te toetsen en ten slotte de STORE-toets in te drukken.

Op het alfanumerieke afleespaneel kunnen de invoergegevens en de uitvoergegevens, zoals doelnummer, lading, kaarthoek, tempering, kwadrant-

hoek en doelgrootte zichtbaar worden gemaakt.

Het toetsenbord heeft een functionele indeling in 6 vakken. Binnen ieder vak zijn toetsen aanwezig om de voor die functie relevante gegevens op te roepen en zichtbaar te maken op het afleespaneel. De vakken hebben betrekking op de gegevens omtrent:

— correcties op vuren, afkomstig van waarnemers;

— nieuwe doelen, die worden aangegeven in richting en afstand t.o.v. reeds bekende doelen;

— coördinaten en hoogte van de batterij en de opstelling van de stukken;

— variabele ballistische gegevens, zoals meteogegevens, kruistemperatuur enz.

— nieuwe doelen, zowel vaste als bewegende;

— schootstafelgegevens.

„Swedish artillery computer”, in „International Defense Review”, oktober 1972 U. P. FABER, Kap Art

Het tactische kernwapen in de nationale militaire afschrikingspolitiek

Het novembernummer van „Forces armées françaises” is bijna geheel gewijd aan de systemen van nucleaire afschrikking.

Het artikel „la Force océanique stratégique” behandelt in grote lijnen het ontstaan, de organisatie en de inzet, alsmede de logistieke ondersteuning van de strategische kernwapens die zich aan boord van de geplande vijf onderzeeboten bevinden. Deze onderzeeboten van 8000 t, met kernaandrijving, beschikken elk over 16 geleide wapens MSBS (mer-sol ballistiques stratégiques, gewicht 15 t, vermogen 500 kt, dracht 2000 km).

In het artikel „l’Armée de l’air, c’est

Deze rubriek bevat uittreksels uit binnen- en buitenlandse publicaties. De verantwoordelijkheid van de redactie beperkt zich tot een juiste weergave van de inhoud van de artikelen.

aussi les SSBS” wordt een aantal problemen besproken aangaande de 18 geleide wapens SSBS, die staan opgesteld op het Plateau d’Albion in de Franse Alpen. Deze wapens „sol-sol ballistiques stratégiques” worden afgevuurd uit ondergrondse opstellingen en hebben een gewicht van 32 t, een vermogen van 150 kt en een dracht van meer dan 3000 km. Slechts zijdelings wordt enige aandacht geschonken aan de 58 vliegtuigen van het type Mirage IV die zijn bewapend met kernwapens van 80 kt en, na bijtanken in de lucht, een bereik bezitten van enkele duizenden kilometers.

In „le Système d’arme Pluton” wordt het nieuwe kernwapeninzetmiddel van de Franse landstrijdkrachten behandeld. De Pluton is een raketlanceerinrichting op AMX30-chassis; de raket weegt 2,5 t, heeft een dracht tussen 15 en 120 km en een nucleaire lading van 15 kt. Er zijn 6 Pluton-afdelingen gepland; ze zijn bestemd voor de beide Franse legerkorpsen. Een afdeling zal bestaan uit 3 raketbatterijen van elk 2 Plutons.

Auteur van het artikel „l’Arme nucléaire tactique sol-sol dans la politique militaire nationale de dissuasion” is Kolonel J. Jarrige, die vol-

gens een redactionele noot zijn persoonlijke visie en niet de officiële Franse doctrine weergeeft. Gezien echter de functie die schr. bekleedt bij de Franse Generale Staf, mag worden verwacht dat deze visie weinig afwijkt van de officiële doctrine.

Uit politiek oogpunt bezien dienen de tactische kernwapens een trede te vormen in het afschrikkingssysteem dat ten grondslag ligt aan de Franse militaire politiek. Voor de regering gaat het erom te voorkomen dat een conflict uitbreekt of, als het uitbreekt, dit zo snel mogelijk te beëindigen. Een dergelijke strategie berust op de vastberaden wil de strategische kernwapens in te zetten zodra de vitale belangen van het land worden bedreigd.

Dit proces van directe afschrikking brengt mee dat de riposte eventueel zou kunnen worden uitgevoerd op een tegenstander die willens en wetens de kritieke drempel, waarboven geen enkele andere vorm van vergelding hem weerhoudt zijn actie voort te zetten, overschrijdt.

Bij een militaire agressie hangt de evaluatie van de kritieke drempel voor een groot deel af van de operationele situatie. Het is de taak van de strijdkrachten, en in het bijzonder van de landstrijdkrachten die zijn belast met het weerstaan van de aanvaller, de regering de nodige informatie voor de beslissing te verschaffen. Schematisch kunnen daarbij de volgende fasen worden onderscheiden:

— beoordelen van het niveau van agressie tegen de achtergrond van een eventuele toevlucht tot het tactische kernwapen en de vijand ertoe dwingen zijn bedoelingen kenbaar te maken;

— op bevel van de regering inzetten van tactische kernwapens in geval de agressor doet blijken de kritieke drempel te willen overschrijden; hierdoor wordt een „délai de réflexion supplémentaire” verschaft alvorens de strategische kernwapens in te zetten. De hiervoren geschetste inzet van kernwapens houdt het midden tussen de „alles-of-niets”-strategie en de flexible response. In feite wordt de eerste trede gevormd door de inzet van tactische kernwapens; de inzet van strategische kernwapens is een volgende trede.

Het tactische kernwapen is een „anti-force”-wapen en als zodanig slechts geloofwaardig indien het anti-forcevermogen voor de tegenstander der-

mate groot is dat het voor hem de kansen doet keren. Daar de uitwerking van deze wapens berust op neutralisatie en niet op vernietiging van de vijandelijke strijdkrachten, dienen zij te worden ingezet in combinatie met strijdkrachten die voor het uitbuiten van de neutralisatie-effecten geschikt zijn. De tactische kernwapens vormen dan ook, te zamen met deze strijdkrachten, een daadwerkelijke trede in de afschrikking. Gezien de algemene krachtsverhouding van de strijdkrachten kunnen de Franse strijdkrachten niet de vernietiging of ineenstorting van het totale vijandelijke gevechtspotentieel op het oog hebben. In feite gaat het erom door een krachtige en doeltreffende actie een belangrijk deel van de vijandelijke strijdkrachten buiten gevecht te stellen en aldus de wil van de regering tot het zo nodig inzetten van de strategische kernwapens te demonstreren.

De inzet van tactische kernwapens kan variëren van een enkel waarschuwingsschot tot een salvo. Voor de inzet van de landstrijdkrachten is een salvo noodzakelijk, daar dit alleen het gewenste effect heeft voor de uitbuiting door de landstrijdkrach-

ten. De procedures voor het gebruik van tactische kernwapens kunnen onder bepaalde omstandigheden op die van de geallieerde strijdkrachten worden afgestemd; voor de strategische „anti-cités“-kernwapens wordt dit niet voorzien. Als mogelijke doelen voor tactische kernwapens worden gezien: commandoposten, verbindingscentra, nucleaire inzetmiddelen, meer achterwaarts gelegen concentraties van logistieke middelen en troepenconcentraties bij het overschrijden van hindernissen.

Schr. onderkent de problemen van doelopsporing en -analyse, alsmede de noodzaak tot coördinatie van de riposte te land en in de lucht. Hij eindigt met de waarschuwing het tactische kernwapen, en in het bijzonder de Pluton, niet te zien als een soort panacee van het type Maginotlinie, dat de conventionele landstrijdkrachten minder noodzakelijk, zo niet overbodig maakt.

„L'Arme nucléaire tactique sol-sol dans la politique militaire nationale de dissuasion”, door Col J. Jarrige, in „Forces armées françaises”, november 1972

A. C. DE JONGE, Lkol Inf

Manipulatie van de troep

Manipulatie is in onze tijd een van de meest gebruikte modewoorden. Wie manipuleert wie, en wie wordt door wie gemanipuleerd? Aan deze vragen zijn reeds tonnen drukinkt en papier besteed. Maar het valt niet te ontkennen, dat het veelvuldige gebruik van dit woord getuigt van een latente onzekerheid en duidelijk wantrouwen. In wezen is manipulatie iets zeer concreets en ook gevaarlijk; de mensheid heeft zich overigens de hele geschiedenis door reeds ervan bediend.

Tegenwoordig is het gewoonte, dat lagere militaire eenheden gedurende herhalingsoefeningen of leerlingen van de rekrutenopleidingen zich rechtstreeks wenden tot de minister van defensie met petitie, waarin bv. wordt gevraagd — sterker nog: wordt geëist — een burgerdienstplicht als vrije-keuzealternatief voor de militaire dienstplicht in te voeren. Op hetzelfde moment, dat zulke petitie op de post worden gedaan, worden tevens de Zwitserse massamedia, zo-

als de kranten, radio, televisie en persagentschappen uitgebreid geïnformeerd. Zo kunnen dan de volgende dag „Herr und Frau Schweizer” verbaasd uit de krant of via de radio vernemen, dat „140 officieren, onderofficieren en soldaten van het zoveelste Infanterieregiment . . . enz.” (zie boven).

Nu kan niemand ons wijsmaken, dat op een gegeven ogenblik een eenheid in haar totaliteit tot zulk een besluit komt. Het zijn altijd enkele militairen of kleine groepen geestverwanten, die de (militaire) dienst gebruiken om te agiteren, om hun kameraden en chefs te manipuleren. Zoiets lukt echter niet bij iedereen, en daarom mag worden aangenomen dat het bij deze lieden gaat om bijzonder overtuigde, politiek en psychologisch goed geschoolde, en dialectisch georiënteerde tegenstanders van ons leger. Voor dezulken is manipulatie geen mode- of vreemd woord, doch een methode die zij handig en met succes weten toe te passen.

Met het oog op de zomerzitting van

de „Eidgenössische Räte” moest de commissie die de petitie behandelt vier van die verzoekschriften voor vervangende burgerdienst i.p.v. militaire dienst behandelen, en wel (o.a.) de door 101 onderofficieren en soldaten ondertekende petitie van P. Pont uit Genève, alsmede de door 140 officieren, onderofficieren en soldaten ondertekende petitie van J. D. Delley, eveneens uit Genève. Eén lid van de commissie was vóór het overdragen van de behandeling aan de Bondsraad. De meerderheid besloot echter, niet in te gaan op de verzoekschriften, en wel op grond van de volgende overwegingen.

De indieners van de verzoekschriften verlangen een burgerdienstplicht in het leven te roepen. Iedere dienstplichtige Zwitserse staatsburger moet het recht krijgen, vrij te kunnen kiezen tussen militaire en burgerdienst. Diegenen die dienst weigeren op politieke gronden moeten gelijkgericht worden met hen, die dienst weigeren op grond van geloofs- of gewetensovertuiging. De commissie heeft ten opzichte van hen, die dienst weigeren uit gewetensovertuiging steeds een positieve houding aangenomen, en de (bonds)raad is hierin steeds meegegaan. De commissie wijst in meerderheid echter een gelijke behandeling van op politieke gronden gebaseerde dienstweigering af.

De algemene dienstplicht ligt in onze grondwet verankerd. Zij heeft in moeilijke tijden ertoe bijgedragen, ons land voor oorlog en bezetting te bewaren.

De wereldpolitieke situatie is niet zodanig gewijzigd, dat wij van instandhouding van een sterk leger — dat bij ons slechts dient tot het handhaven van de vrede — kunnen afzien.

Onze neutraliteit zou zonder een zo sterk mogelijk leger aan geloofwaardigheid inboeten.

De grote meerderheid van ons volk wenst vast te houden aan een algemene dienstplicht. In breder verband geeft deze bovendien uitdrukking aan gelijkheid van een ieder voor de wet. Met aanvaarding van politieke motieven zouden overigens ook andere staatsburgerlijke plichten op losse schroeven kunnen komen te staan, bijvoorbeeld het betalen van belasting: onder het mom, dat men daarmee het financieren van bepaalde taken op politieke overwegingen zou kunnen afwijzen, zou dit kunnen worden geweigerd. Het accepteren

van zodanige politieke drijfveren zou de rechtsstaat en ten slotte elke staats- en maatschappelijke structuur ter discussie stellen.

De onderhavige verzoekschriften, waaraan ten dele elke basis ontbreekt, leveren geen wezenlijke tegenargumenten op. Zij berusten klaarblijkelijk op pure tegenzin en maken zich over de mogelijkheden van een vervangende burgerdienstplicht slechts illusies.

Schr. brengt daartegen in, dat men bij een realistischer kijk op de toekomstige ontwikkelingen het feit, dat de burgerdienstplicht komt, zal moeten accepteren. Met het oog daarop moet de commissie worden gecorrigeerd, indien zij weigert de keus tussen militaire en burgerdienst aan de Zwitserse burger over te laten. Anderzijds meent schr. dat over de afwijzing van de gelijkstelling van godsdienstige of gewetensovertuiging en politieke overtuiging in geval van dienstweigering overigens te discussiëren valt. (Indien politieke motieven worden voorgewend als dekmantel voor lijntrekkerij zal de beslissing nauwelijks problemen opleveren.)

Schr. stelt dat dienstweigeraars, politieke dienstweigeraars, die wél mili-

taire dienst verrichten, in uiterste instantie de vernietiging van het leger voor ogen staat. Of men in Zwitserland de burgerdienst invoert of niet, is deze activisten volkomen om het even. Hun doelstelling wordt daardoor niet beïnvloed. Zij zijn soepel en geraffineerd genoeg, om hun middelen en methodes aan de dan geldende verhoudingen aan te passen.

Wie de geschriften van hen, die op grond van politieke overwegingen tegenstanders van het leger zijn, zorgvuldig bestudeert zal zich met de blik op de nabije toekomst vertrouwd moeten maken met twee zwaartepunten van de revolutionaire tactiek:

— het aanzetten tot collectieve dienstweigering (kan ook van toepassing zijn op burgerdienst) en

— versterkte agitatie, gericht op individuele opzettelijke ongehoorzaamheid en het ophitsen tot muiterij.

Schr. waarschuwt, rekening ermee te houden dat de opruiers bij hun onredelijk optreden in het begin zeker kunnen rekenen op een welwillende houding van ten minste een deel van de massamedia, en hoopt dat legerleiding en ministerie zich al hebben

afgevraagd, wat er spoedig op ons af zou kunnen komen.

Hij is, met de commissie, van mening dat slechts een goed opgeleid, gedisciplineerd en gevechtsbereid, modern bewapend en van zijn waarde en zijn taak overtuigd leger in voorkomend geval de oorlog buiten de grenzen van Zwitserland kan houden, en zegt:

Omdat ik daarin geloof, en omdat men moet verhinderen dat zulk een leger verwordt tot het toneel van agitatie en subversieve activiteiten ben ik, in tegenstelling tot de commissie, van oordeel, dat dienstweigeraars en zij die ondanks hun revolutionair-politieke achtergrond toch dienst doen, in de burgerdienst moeten worden geplaatst.

De burgerdienst functioneert aldus als een zeef en zal zo ertoe bijdragen, dat de overgrote meerderheid van de jonge Zwitserse mannen en vrouwen de militaire dienstplicht weer duidelijker dan nu ervaart in haar ware gedaante: een bijzonder eervolle dienst aan het vaderland.

„Manipulation der Truppe”, door E. Herzig, in „Schweizer Soldat”, december 1972

J. W. VAN DER KOUWE, Lkol Inf

PERSOONLIJKE GELDLENINGEN

**Bedragen tot f 25.000,-
Voor ALLE DOELEINDEN**

Elders lopende leningen kunnen worden overgenomen. Looptijden tot 60 maanden. Ons devies: Uw persoonlijke lening is ons geheim. Op verzoek zenden wij u in blanco enveloppe aanvraagformulier en tarievenlijst. Bel of schrijf naar

FINANCIERINGSKANTOOR E. J. MÖLLER

ST. CATHARINASTRAAT 1 - EINDHOVEN - TELEFOON (040) 2 54 72 of 6 66 33

(door de gemeente Eindhoven toegelaten particuliere geldschietbank)

FRANEREX B.V.

LABOREERBEDRIJF
MUNITIEFABRIEK

YACHTUITRUSTING
PLASTIC PRODUCTEN
O.A. NYLON EN P.E. KETTING

HOOGERHEIDE - TEL. (01640) 3 39 30